

TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLATI'NDA MUHABERE
1955-1974

Ulvi KESER*

Makale Geliş Tarihi-Received: 07.03.2017
Makale Kabul Tarihi-Accepted: 06.05.2017

ÖZ

Yunanistan destekli olarak 1953 yılında Atina'da kurulan ve 1 Nisan 1955 tarihinde Kıbrıs adasında tedhiş eylemlerine başlayan EOKA'nın bu faaliyetleri Kıbrıs Türkleri için adayı yaşanmaz hale getirir. 16 Ağustos 1960 tarihinde Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin garantörlüğünde Kıbrıs Cumhuriyeti kurulsa da maalesef uzun soluklu olmaz ve 21 Aralık 1963 tarihinde başlayan Rum saldırılarıyla o da ortadan kalkar. EOKA karşısında mal, can ve namus güvenliklerini korumaya çabalayan Kıbrıs Türkleri ise çeşitli yeraltı örgütlerinin ardından Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT)'ni kurarlar. Temel özelliği mutlak gizlilik olan teşkilat 20 Temmuz 1974 tarihine kadar geçen süreçte buna titizlikle riayet ederek gerek istihbarat ve istihbarata karşı koyma faaliyetleri ve gerekse muhabere ve haberleşme faaliyetlerinde açık vermemeye ve en üst düzey bilgi toplamaya gayret eder. Kıbrıs Türkleri bu dönemde ağır baskılar, izolasyonlar, kısıtlamalar ve ambargolara karşı da mücadeleye etmeye çabalarken bir yandan da askeri haberleşmeyi hatasız ve açık vermeden yürütme gayreti içerisindeydi. Bu çalışma 1 Nisan 1955 tarihinde Kıbrıs'ta EOKA tarafından başlatılan tedhiş eylemlerinden 20 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'na kadar geçen süreçte Kıbrıslı Türklerin askeri haberleşme sistemlerine ışık tutmak amacıyla hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Türk Mukavemet Teşkilatı, Haberleşme, İstihbarat, EOKA.

* Prof. Dr., Kıbrıs Amerikan Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, ulvi.keser@gmail.com

**COMMUNICATION IN TURKISH RESISTANCE
ORGANIZATION**

ABSTRACT

EOKA terrorist organization, established in Athens in 1953, makes the life unbearable for the Turkish Cypriots especially after 1st April 1955, and despite the fact that the Republic of Cyprus was founded in 1960; the island never comes out of the chaotic atmosphere. Subsequent to the demolition of Republic of Cyprus founded on 16th August 1960 under the guarantee of Turkey, Greece and the United Kingdom due to the Greek Cypriot atrocities starting in 21st December 1961, the heavy pressure, isolations, restrictions and embargoes have appeared on Turkish Cypriot society and the communication as in all the fields of the social life. Turkish Cypriots trying to save their property, lives, and the decency security against the EOKA atrocities have established Turkish Resistance Organization (TMT) subsequent to a good many local ones. The organization whose primary characteristics is the certain secrecy do obey the rule thoroughly up to 29th July 1974, trying to collect intelligence and the communication within the intelligence and the counter-intelligence atmosphere, and not being vulnerable to the attacks on itself. This scientific study has focused on the military communication systems and the activities of the Turkish Cypriots starting from April 1955 up to 20th July 1974.

Keywords: Cyprus, TMT, Communication, Intelligence, EOKA.

GİRİŞ

Kıbrıs Doğu Akdeniz'in en büyük, son derece önemli jeostratejik öneme sahip Akdeniz'in de üçüncü büyük adasıdır. (Keser, 2007: 15) Stratejik açıdan Türkiye, Suriye ve Mısır'a yakınlığı ile bilinen Kıbrıs, İngiltere için de önemli bir adadır. İkinci Dünya Savaşı sonrası Oniki Ada'nın Yunanistan'a verilmesi ve BM bildirgesinde olduğu gibi self-determinasyonun genel bir destek bulması adada Enosis faaliyetlerine ivme kazandırdı. Yoğun Enosis propagandası sonrasında Yunanistan'da Parlamento 27 Şubat 1947 tarihinde oybirliğiyle aldığı bir kararla "Yunanistan'ın Kıbrıs'la Birleşmesi" gerektiğini kabul eder ve bunu bütün dünyaya ilan eder. (Dodd, 2002: 9) Yunanistan'da plebisit fikrinin ortaya atılması sonrasında 21 Kasım 1949 tarihinde BM'ye müracaat eden Yunanlar "Anavatan Yunanistan'la birleşmek için self-determinasyon hakkının halkımıza tanınmasını istiyoruz." (Gazioğlu, 1997: 115) derler ve gerilim tırmanmaya devam eder (Küçük, 1956: 1). Kıbrıs Ortodoks Kilisesi ve Kitium Piskoposu Michael Mouskos, yani Makarios II (Varnavas, 2004: 25) tarafından 15 Ocak 1950 Pazar günü yapılan (Bilge, 1961: 31) ve ona göre "Neticesi önceden belli olan" ve "Kıbrıs halkının Enosis için varolan değişmez azmini dünyaya ilan etmek için" (Egeli, 1988: 29) seçime katılan toplam 224.700 seçmenden 215.108'inin (%96'sı) (Emilianýdes, 1963: 109) lehte kullandığı oylarla Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı sonucu çıkar (Stavrinides, 1999: 22)

Ayrıca 1951'de Enosis'i gerçekleştirmek için Yunanistan'da "Kıbrıslıların Milli Mücadele Örgütü" denilen ve Yunanistan tarafından desteklenen EOKA¹ isimli silahlı tedhiş örgütü kurulur. Bu örgüt kurulduktan sonra örgüt yöneticisi olan Kıbrıs asıllı Yunan subayı Alb. Georges Grivas gizlice Kıbrıs'a gelerek arazi incelemesi yapmış, gerilla savaşının nasıl ve nerelerde yapılabileceği konusunda bazı tespitlerde bulunur. Georges Grivas ardından Kıbrıs'ta eyleme başlama tarihinin bir an önce tespit edilmesi ve hemen harekete geçilmesini ister ve 20 Mart 1954 tarihinde Lavrion'dan hareket eden

¹ Örgüt içindeki kod adı "Dighenis"tir. 1951 yılında Grivas tarafından kurulan Enosis taraftarı gençlik örgütü. EOKA'nın temelini oluşturmaktaydı. Grivas'a Enosis'in faaliyetlerini başarıya ulaşması için terör yoluna başvurulması gerektiği "tavsiyesi" ilk olarak 1951 yılında Makarios tarafından verilmiştir. (İsmail, 2000: 343; İsmail, 1998: 42)

Serena adlı bir tekneyle ilk Yunan silah desteği gizlice adaya çıkartılır (French, 2015: 50). Ardından EOKA, 1 Nisan 1955 tarihinde fiilen saldırılara geçerek İngiliz yönetimine karşı eylemlere başlar (Jones, 1959: 72). Sonrasında ise kendisine yardım ve yataklık etmeyen Rumlara ve son olarak da Türklere doğrudan savaş açan EOKA adayı tam anlamıyla kan gölüne çevirir. Böylece Kıbrıs adası BM yanında ABD'nin de ilgilendiği bir uluslararası problem haline gelir (Armaoğlu, 2005: 533). Artık "sadık vatandaşlara tehditlere ilaveten ilham kaynağı olan EOKA tarafından organize edilen kanunsuzluklar ve zorbalıklar" (Government of Cyprus, Review of Events in Cyprus 1955-1957, 1958) dönemi başlayacaktır. Bu kanunsuzluk ve zorbalıklar öncelikle cinayetler, sabotajlar kundaklama faaliyetleri, duvarlara EOKA ve Enosis yanlısı sloganlar yazılması ve bildiriler dağıtılmasıyla gerçekleşir.

64

IJSI 8/2
Aralık/
December
2015

Her ne kadar EOKA eylemleri ilk etapta doğrudan İngilizlere yönelik olsa da garip ve şaşırtıcı bir şekilde Grivas ise eylemlerinin İngiliz karşıtı olmadığını, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'nda birlikte ortak düşmana karşı savaştıklarını, gayelerinin anavatan Yunanistan'la birleşmek olduğunu, mücadelelerinin özünde gizli saklı bir İngiliz düşmanlığı olmadığını beyan edecektir (Varnavas, 2004: 54).

Amerikalılar ise aynı dönemde gerek İngiltere ve gerekse Türkiye'nin Kıbrıs'ta meydana gelebilecek bir statü değişikliğine şiddetle karşı olduklarını ve her iki ülkenin EOKA saldırılarını ulusalcı bir kampanya olarak değil komünist eksenli bir hareket olarak değerlendirdiklerini belirtir. Amerikan istihbaratı ise adada başlayan EOKA terörü konusunda İngiliz sömürge valisinin özellikle Nisan 1955 içinde sadece komünistlerden ve Türk azınlıktan destek alabildiğini, adadaki Rum çoğunluğun ise başlatılan "ulusalcı saldırıların / the Nationalist agitation" mutlak arkasında olduğunu belirtir. Aynı günlerde Bağlantısızlar Grubu toplantısına katılmayı planlayan ve özellikle Asya-Afrika grubu ülkelerle bir araya gelmeyi hedefleyen Makarios ise Kıbrıs sorunuyla ilgili tartışmaları müzakere masasında daha da alevlendirme düşüncesindedir. Bu noktada Makarios'un endişesi Atina'nın adadaki EOKA eylemlerini destekleme noktasında tereddüt kar davranmasıdır ve Amerikalılara göre sırf bu yüzden Makarios EOKA eylemlerini Yunan hükümeti üzerinde bir baskı unsuru olarak kullanmak amacıyla gizlice destekleyebilecektir. Amerikan istihbarat raporlarına göre eğer

Makarios bu şiddet eylemleriyle aktif olarak mücadele etmezse eylemler artarak devam edecektir.²

Propaganda, istihbarat ve güvenlik konularının ne kadar önemli olduğunu bilen Grivas için asıl çalışma alanı ise farklı bir alandadır: (Jones, 1959: 57)

"...Azınlıklar, özellikler Türkler arasında ajanlar bulmaları gerekiyordu. Sosyal Hizmetler'de, yönetim kademelerinde, gümrük işletmelerinde, okullarda, ormancılık bölümünde, polis teşkilatında, hapisanelerde, belediyelerde ve posta, telefon-telgraf haberleşmesinin her alanında casuslar bulmaları gerekiyordu. Özellikle İngiliz idaresine mümkün olduğunca yakın yerlerde, Kara Kuvvetleri, Kraliyet Hava Kuvvetleri ve Donanma'da güvenilir casuslara ihtiyaçları vardı. Kendilerini traş etme konusunda gönülsüz olduklarından hep berberlere giden Kıbrıslılarla ilgili olarak berber dükkânları mesaj trafiğinin ve mesaj alıp vermenin yoğun olarak yaşanacağı yerler olarak kullanıldı. Şüphesiz kadın olsun, erkek olsun bu casuslar istedikleri her yere sızdılar..."

Süveyş Krizi'nin ardından "İngiltere'nin küresel savunma stratejilerinin" (Johnson, 2000: 244) Kıbrıs'ın mutlak surette bir dost ülkenin egemenliği altında bulunması gerekliliğiyle mümkün olabileceği bir kere daha anlaşılınca İngiltere adaya kurtarıcı olarak sarılır; ancak İngiltere açısından durum bu aşamada pek de parlak değildir. (Hatzivassiliou, 2009: 1148) Öte yandan Amerikalıların aldıkları istihbarat bilgisinde bu olaylar sırasında EOKA mensuplarının "muhtemelen" adadaki askeri tesislere saldırmayacakları, sabotajda bulunmayacakları, buna karşılık adadaki bazı komünist unsurların İngiltere'nin NATO içindeki müttefikleri arasındaki itibarını hırpalamak amacıyla İngiliz üslerine saldırabilecekleri belirtilmektedir (CIA Archive, 1955). Bununla birlikte adadaki İngiliz idaresi ise her şeyin güvenlik güçlerinin kontrolü altında bulunduğunu ve önünde sonunda EOKA yeraltı örgütünü ortadan kaldıracaklarını belirtmektedirler. (CIA Archive, 1957)

² Amerikan istihbaratının ilk başlarda EOKA'nın terör eylemlerini ne kadar hafife aldığı ve bu tedhiş hareketlerini ne kadar önemsiz gördüğünün açık bir göstergesi olan bu rapora göre eylemler zaman zaman ortaya çıkabilecek türden basit olaylar gibi görünüyor. Paragraf itibarıyla aktarılan tüm bilgiler için bkz. (CIA Archive, 1955).

Kanlı bir devre yaşamaya başlayan Kıbrıs, 16 Ağustos 1960 tarihinde İngiltere, Yunanistan ve Türkiye'nin garantörlüğü altında Kıbrıslı Türklerin ve Rumların eşit haklara sahip oldukları Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulduğunun duyurulmasıyla yeni bir süreç daha yaşamaya başlar. Bu süreç esasında İngiltere'nin "tehdit ve çıkar algılamalarını" (Tamçelik, 1997: 151) gözden geçirmek zorunda kaldığı, Süveyş kaybı sonrasında Kıbrıs adasının vazgeçilmezliği üzerinde yeni taktikler geliştirildiği bir dönemdir ve özellikle Sovyetlerin Müslüman coğrafyada gözle görülür etkisi, Sovyet askeri gücünün tehdit oluşturmaya başlaması, Sovyet donanmasının Akdeniz'de daha fazla seyir halinde olması, ABD ve İngiltere'nin mutlak ve kayıtsız desteğini almış İsrail'le Arap dünyası arasındaki gerginlik, çatışma ve savaş halinin yoğunlaşmaya başlaması ve özellikle Ortadoğu coğrafyasında petrol eksenli kaygıların giderek artmaya başlaması da adada bir anlaşmaya varılması ve bu suretle İngiltere'nin, dolayısıyla da ABD'nin çıkarlarını kesin olarak koruyacak üsler konusunda güvenceler alınması şart olur. Böylece özellikle İngiltere ile stratejik ortağı ABD arasında özellikle 1950-1960 sürecinde Yunan lobisinin de etkisiyle gergin anların yaşanmasına neden olan Kıbrıs meselesi (Johnson, 2000: 249-250) de bir sona yaklaşır ve Londra ve Zürih'te görüşülen ve 19 Şubat 1959 günü kabul edilip imzalanan ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yapısını ortaya koyan anlaşma Kıbrıs'ta % 60'ı Rumlardan, geriye kalanı da Türklerden oluşacak 2000 kişilik bir ordu öngörmektedir.³

66

IJSI 8/2
Aralık/
December
2015

1. KIBRISLI TÜRKLERİN KENDİLERİNİ SAVUNMA ÇABALARI

EOKA'nın önce İngilizlere, daha sonra da Türklere ve neredeyse kendilerine yardım etmeyen ve destek olmayan Rumlar da dâhil bütün ada insanına karşı giriştiği terör ve tedhiş hareketleri karşısında Kıbrıs Türkleri de önce çok küçük çaplı ve bölgesel örgütlenmelerin içerisine girmeye ve kendilerini ellerinden geldiğince Rum saldırılarından korumaya çalışırlar (Tunçalp, 2002). Bu örgütler merkezi bir teşkilatlanmadan uzak son derece amatör, etkisiz ve köy düzeyinde belirli bölgeleri ellerinden geldiğince koruyabilmişlerdir. Bu örgütler arasında "Üçok, Kıbrıs Türk Fedailer Birliği, I-I Like It"

³ Anlaşmanın 14. maddesine göre Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı yardımcısının onayıyla burada söz konusu edilen 2000 kişilik güçte azaltılabilecektir. (BCA., 030.01.38.227.17)

gibi mahalli örgütlenmeler de vardır. Kendi aralarında iptidai usullerle ve mahalli olarak teşkilatlanmış Kıbrıslı bazı Türk gençleri Lefkoşa'da ilk olarak Karaçete isimli teşkilat bünyesinde toplanır. Karapençe olarak da adlandırılan Karaçete'nin gerçekleştirdiği en önemli eylemler Lefkoşa'da duvarlara sloganlar yazılması ve bazı taşkın davranışlardır (Rıfkı, 2015). Karaçete'nin ilk icraatı 1956 yılında Türk kesimde bulunan Rum ve Ermenilere ait dükkânları soyup ardından yakılmasıdır. TMT mensuplarının ortak fikri Karaçete'yi oluşturan gençlerin İngiltere'den Kıbrıs'a dönen gençler olduğu ve yapılan faaliyetlerin hiç olumlu bir mücadele örneği olmayışıdır (Bora, 2016). Hemen ardından Volkan, ayrıca Ulus Ülfet, İsmail Beyoğlu, Kubilay Altaylı ve Mustafa Ertan Celal tarafından kurulan 9 Eylül ve Kıbrıs Türk Mukavemet Birliği (KITEMB) (Samioğlu, 2004) gibi organizasyonlar da ortaya çıkar; ancak bütün bunlar profesyonel EOKA karşısında etkisiz ve son derece mahalli kalmaktadır.

Bütün bu yerel organizasyonların etkili olmamasının ardından 15 Kasım 1957 tarihinde Rauf R. Denktaş, Dr. Burhan Nalbantoğlu ve Kemal Tanrısevdi tarafından Türk Mukavemet Teşkilatı kurulur. *"İhaneti katihet kesbetmedikçe hiçbir Türk'ün burnunun kanatılmasına, tek bir Türk'ten tek bir kuruş alınmasına müsaade edilmeyecektir."* (Ortam, 29 Mayıs 1997) parolasıyla kurulan ve bunu gerek Kıbrıs Türk halkına ve gerekse TMT mensuplarına bir direktif olarak bildiren ve halkın moralini dağıtılan bildirimlerle ayakta tutmaya çalışan TMT ada sathında ikinci bültenini de 13 Aralık 1957 günü dağıtır. TMT'nin kuruluş aşamalarını tamamladıktan sonra ada sathında yavaş yavaş faaliyete geçmesiyle beraber yayımladığı bu ikinci bildirimde ismi TMT Komitesi olarak geçmektedir (Manavoğlu, 2004). İlk bildirimlerden de anlaşılacağı üzere kurulan teşkilatın silahlı mücadele etme gibi bir düşüncesi yoktur. Öncelikle uygulanmak istenen pasif direnişler ve eylemlerdir. Kişilerin kendilerine ait evlerinde bulunan bir kaç silah dışında teşkilatın herhangi bir silahlı gücü veya potansiyeli de bulunmamaktadır ve bu şekliyle daha önce kurulan 9 Eylül ve Volkan teşkilatlarından çok farklı da değildir; ancak bu yeni teşkilat daha sonra sadece bölgesel faaliyetlerin içine girmeyecek ve bütün ada sathına yayılarak bütün Kıbrıs Türkleri için mücadele edecektir (Denktaş, 2003). Öncelikle Lefkoşa ve çevresinde genişleyen bu teşkilatlanma faaliyetleri daha sonra adanın farklı noktalarına da yayılmaya başlar (Denktaş, 2003).

Kıbrıs'ta Rauf Denktaş ve arkadaşları tarafından TMT ile ilgili bir takım hazırlıklar yapılırken aynı anda Türkiye'de de askeri ve siyasi kanatta bir takım faaliyetlere girişilir. Aralık 1957'de Seferberlik Tetkik Kurulu Başkanı Tümgeneral Daniş Karabelen de Kore Harbi'nden tanıdığı Bnb. İsmail Tansu'yu göreve çağırarak ona Kıbrıs'ta TMT organizasyonunu yönetecek lider kadroyu seçmesi emrini verir. Bu görev daha sonra Alb. Ali Rıza Vuruşkan'a verilecektir. KKTC kurucu Cumhurbaşkanı Rauf R. Denktaş bu dönemi '...Fatin Rüştü Bey (Kıbrıs'ta teşkilatlanma fikrini) Adnan Menderes'e açıyor. Adnan Menderes karar verinceye kadar sekiz ay mı dokuz ay mı ne geçiyor ve en sonunda Eylül 1958'de İş Bankası'nın müfettişi olarak arkadaşlarıyla birlikte Rıza Vuruşkan geliyor ve dizginleri ele alıyorlar.' (Denktaş, 2003) şeklinde izah eder. 1 Ağustos 1958 tarihinde TMT Lefkoşa'da Türkiye'nin desteğiyle fiilen çalışmaya başlanmıştır.

68

IJSI 8/2
Aralık/
December
2015

2. TMT'DE MUHABERE VE İSTİHBARAT

TMT'ye alınanların kabul ettikleri en önemli ve hayati özellik "Bilgi bizimle kalacak, saklanacak ve ölünce bizimle beraber öbür dünyaya gidecek. Kısaca teşkilatla ilgili bilgiler tenesire kadar içimizde saklanacaktır." şeklindedir. Çünkü bir TMT üyesi için "tek şeref arkada mezar taşı bile bırakmamaktır" (Tolgay, 1996: 34). Bütün silahların, gizli harekât planlarının, coğrafi bölgelerin bile gerçek isimleri yerine kodlarla tanındığı bir teşkilatta başka türlü davranılması da doğru değildir. Çünkü TMT adsız gönüllüler ve adsız kahramanlar topluluğudur (Manizade, 1975: 100) ve yapılanlar da sadece yapanlar tarafından bilinir (Bora, 2003);

"TMT'nin zaten malzemesi hazır, ortam hazır, ruh hazır. Sadece bunun teşkilatlanması açısından bunu esasa oturtmak lazım ve gerçekten süratle başta merkezlerde, kasabalarda, köylerde ve ondan sonra da büyük merkezlere kadar hücreler meydana geliyor. Bunun temelindeki felsefe 'Gör. Duy. Konuşma. Bütün sırrı burada bırak.' felsefesidir. Bu son derece önemlidir. Gerçekten bugün bir takım kopukluklar varsa ve belgeler yoksa bu yüzdendir. Neden? Biz her konuda ipucu vermemek için yukarıdan gelen emirlere son derece sadakat gösterirdik ve yukarıdan gelen bütün evrakları hep yakmaya özen gösterdik ve bizi hep ikaz ediyorlardı. 'Hiç merak etmeyin bütün bunlar zaten hep Özel Harp Dairesi'ne gidiyor. Yani endişeniz olmasın.' şeklinde...TMT saflarında görev alan arkadaşlarımız son derece fedakâr, kararlı, inançlı ve hele ketumiyet çok önemli ve hala

daha bunları (TMT mensuplarını) konuşurmak zor. Bu olayı (TMT'yi) tespit etmeye çalışırken konuşmamız gereken daha nice insanlar vardır. Neden? Çünkü ben bulunduğum kesimde, bulunduğum seviyede yaşadığım olayları bilirim. Diğer arkadaşım bu olayları bilmez. O, gizli bir kompartmantasyon (bölümler arası gizlilik) sistemine dayandığı için bazı şeyleri gizli kalmış, zaten konuşulmamış...”

“Beşikten mezara kadar yeminli olan TMT'ciler ser verip sır vermedikleri için” (Sancaktan Gaziliğe Mağusa, 2001: 25) TMT'nin askeri manada teşkilatlanması döneminde EOKA örgütünün ne olup bitenlerden ne de Bayraktar Rıza Vuruşkan'ın kimliğinden haberi vardır. KKTC Kurucu Cumhurbaşkanı merhum Rauf Denktaş da merkezde istihbarat⁴ faaliyetleriyle ilgili olarak görevlendirilir (Denktaş, 2003);

“...Ben istihbarat merkezini biliyordum çünkü Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu başkanıydım. O sıfatla bütün köylerle irtibatımız vardı. Dolayısıyla da köylerdeki TMT liderleri de bana geldiklerinde göze çarpan, olağanüstü bir şey varsa bilgileri bana getirirlerdi. Onları ben tasnif eder, bir kaç saat sonra da lidere ben aktarırdım. O da gereken şeyleri yapardı, emirleri verirdi ve çok iyi işleyen, mükemmel işleyen bir mekanizmaydı bu. Ben tabii merkezinden bir tanesiydim.”

Herkesin birbirini bilip tanıdığı Kıbrıs gibi küçük bir adada gizliliği sağlamak için büyük çaba harcanmış, personelin dikkatli ve özverili

⁴ Gayri nizami harp çerçevesinde istihbarat “hasım, çevre halkının sükût duvarlarıyla çevrili olduğu halde gerillacı her zaman için bölgeler arasında ve yabancı kontrolü altında bulunan topraklarda dolaşan dost ve akrabalarından bilgi toplayabilir. Gerillacı için düşman hakkında her vasıttan ve her fırsattan istifade ederek geniş istihbarat yapmak, en sıkı istihbarata karşı koymak tedbirleri ile düşmana hiçbir haber sızdırmamak önemlidir. Uydurma haberlerle doğruyu birbirinden ayırt edebilmelidir. İstihbarat işlerinde kadınlardan faydalanılmalıdır. Gerillacılar barındıkları yerler hakkında düşmanın ele geçirdiği gerilla elemanlarından veya halktan bilgi alması ihtimaline karşı sık sık yer değiştirirler. Gerilla harekâtında en emin haberleşme vasıtası habercilerdir. Haberci sayısı arttıkça tehlike artar. Habercilerin ele geçmesi ihtimaline karşı ağızdan gönderilen haberler daha emniyetlidir. Mamafih ağızdan gönderilen haberlerin değişikliğe uğrayabileceği nazarı dikkate alınmalıdır. Haberleşmede kod sisteminin kullanılması emniyet sağlar. Yazılı haberler şifrelenmelidir...” olarak ifade edilir. (Harp Akademileri Komutanlığı, 1968: 24-25).

çalışmalarıyla bunda da çok büyük başarı sağlanır (Bora, 2003). Teşkilata giren, yıllar boyunca her türlü fedakârlığı göstererek maddi, manevi sıkıntılara göğüs geren, yerine göre ölümü göze alan ve bu uğurda hayatını kaybeden bu insanlar aslında hep birer isimsiz kahramandır. TMT mensubu herkes farklı birimlerde çalışıyor olsalar dahi istihbarat konusunda her türlü ortamdan istifade etmenin de yollarını bulurlar: (Özad, 2002: 5)

70

IJSI 8/2
Aralık/
December
2015

“...Ben 1 Ağustos 1958 tarihinden 20 Aralık 1963 tarihine kadar TMT’de hizmet yaptım. 21 Aralık 1963’ten 20 Temmuz 1974’e kadar Sancaktarlık koordinatörü olarak mücahitlik hizmeti yaptım. Köylere silah ve cephane taşımak, Sancaktarın emirlerini köy, bölge ve tabur komutanlarına tebliğ etmek ve Sancaktarla komutanlar arasındaki koordineyi sağlamak, Rumların askeri durumları, stratejik mevzileri, silah ve tahkimatları hakkında bilgi ve istihbarat toplamak görevlerim arasında idi...”

İstihbarat konusunda ilgili birimler ve personel aracılığıyla yapılan çalışmalar gerek personel temini, gerekse silahlanma, haberleşme ve eğitim konularında olsa da esas istihbarat çalışmaları ağırlıklı olarak EOKA’ya ve Rumlara yönelik olarak yapılır. EOKA’nın ve Rumların askeri gücü, silah mevcudu, cephanelikleri, eğitim alanları, personel durumu, hastane, cephanelik, karargâh, askeri garnizonlar gibi hassas bölgeler de ayrıca devamlı mercek altına alınan, krokileri çıkartılan, mümkünse fotoğraflanan yerler arasındadır (Gençay, 2005) . Bununla birlikte İngiltere’nin ABD ile müşterek kullandığı Ayios Nicholaos dinleme istasyonu ise EOKA mensuplarının olduğu kadar Kıbrıslı Türklerin de faaliyetlerini yakından takip etmektedir ve bunlar arasında İngiliz ordusundan alınan veya çalınan silahlar da bulunmaktadır. Ayios Nicholaos dinleme istasyonunun faaliyetleri konusunda ilk ifşaat İskoç araştırmacı gazeteci Duncan Campbell tarafından 18 Şubat 1977 tarihinde Onbaşı John Berry ile yapılan görüşmenin ardından gelir: (<http://cryptome.org/2012/01/0060.pdf>)

“...Biz Irak, Mısır, Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rumların yasadışı konuşmalarından sorumluyduk... Kıbrıslı Türklerin savaşan askeri güçleri konusunda bilgi toplamak da son derece mümkündü. Ele geçirdiğimiz bilgilerin büyük bir kısmı son derece ilginç bir şekilde İngiliz askeri silahlarının Kıbrıslı Türkler tarafından yasadışı yollardan ele geçirilmesiyle ilgiliydi. Çünkü belli bir noktada bir kaçak vardı ve pek çok kişi orduya ait silahları Kıbrıslı Türklere sattıkları gerekçesiyle askeri mahkemelerde yargılandılar...”

TMT'nin verdiği hürriyet mücadelesinde başarılı olmasının sırrı mütevazı, ortada görünmekten hoşlanmayan, yaptığı görevle ilgili olarak uluorta konuşup kendisini, ailesini ve Kıbrıs Türk toplumunu tehlikeye atmayan, kendisine verilen görevi layıkıyla yerine getirip sessizce yeni görevler verilmesini bekleyen bu insanlarda gizlidir.⁵ Bununla beraber istihbarata karşı koyma kapsamında yanlış yapanlar veya yanlış yaptığını bilemeyenler de teşkilatın gizliliğini koruma bağlamında kontrol altında tutulurlar ve bu kişiler teşkilat dışına çıkartılarak, aktif görevden alınarak, ikaz edilmek suretiyle ve farkına varamadığı yanlışlıkları göstermek suretiyle ikaz edilerek EOKA'ya ve İngiliz idaresine bilgi akışının önüne geçilir. (KTMA, TMT Arşivi. Dosya. No. 1188/37 ve 298/007.) TMT'nin Eskişehir (Lefkoşa) Sancağı'nda görev yapan Erdoğan Tilki bu konuda şunları söylüyor (Tilki, 2000);

"Teşkilatın en büyük özelliği ve şiarı şöyle özetlenebilir;

1. *Şüpheye yer yok.*
2. *Suçta yer yok.*
3. *Şahide yer yok.*

Temel dayanağı gizlilik, güven ve vatan sevgisi olan TMTde değişik kademelerde değişik görevler üstlenen insanlar bunu çevresinden, ailesinden, eşinden, çocuklarından, iş hayatındaki arkadaşlarından bile gizlemiş ve bunun ortaya çıkmaması için azami gayreti göstermişlerdir."

⁵ İstihbarat çalışmaları sırasında zaman zaman beklenmeyen garip durumlarla da karşılaşılır; "TMT tarafından Küçükaymaklı'daki bir Rum kahvesinde geçen olayları takip etmek üzere görevlendirildim. Her gün kahveye gider, Rumlarla tavla oynardım. 3-4 ay boyunca orada görev yaptım. Bir gün papaz yanıma yaklaştı ve 'Beyefendi siz Rumları çok seversiniz. Her gün kahvemize gelir tavla oynarsınız. Size bir teklifim olacak. Seni bir Rum kıızıyla evlendirmeyi düşünürüm. Düşün taşın, bana cevabını bildir. Sana ev, bahçe vereceğiz, sermaye koyup ticaret yaptıracağız.' dedi. Ben bu teklifi aldıktan sonra içeriye bildirdim ve beni oradan derhal geri aldılar..." (Aktaran: Billuroğlu, 2008: 15).

TMT'nin Geçitkale Kovanbeyi İsmail Bozkurt da TMT mensuplarının uymak zorunda oldukları kurallarla ilgili olarak "...TMT'ye üye olunmazdı. TMT gizli bir örgüttü ve gizli olması gerekirdi ve başka türlü başarılı olamazdı. İzlerdi sizi ve başarılı bulursa size yaklaşır ve teklifte bulunurdu. 'Evet' dediğiniz anda süreç başlardı ve içine girerdiniz. O andan itibaren üç maymunlar, görmeyecek, duymayacak ve konuşmayacaksınız. Kabul etmezseniz aynı şekilde uyarılırdınız. 'Gelmek istemeyene saygı duyuyoruz ama bu konuştuğlarımızı unut.' denirdi. Bu da gayet doğaldı..." der (Tümerkan: 2011). Özellikle üst yöneticiler arasındaki kişisel ilişkiler ise son derece saygılı ve belli bir çizginin üzerindedir (Denktaş, 2003).

72

IJSI 8/2
Aralık/
December
2015

TMT, Kanlı Noel olarak bilinen 21 Aralık 1963 günü Rumların Akritas Planı⁶ çerçevesinde başlattıkları saldırıya kadar gizliliğini

⁶ 21 Aralık 1963 tarihinde Lefkoşa'nın Tahtakale Mahallesi'nde başlayan ve tarihe Kanlı Noel olarak geçen kanlı Rum vahşetinin en büyük sorumlularından birisi olan Kıbrıs Cumhuriyeti İçişleri Bakanı Polikorpos Yorgacis'in Kıbrıs Cumhuriyeti Çalışma Bakanı Tassos Papadopoulos, Kıbrıs Cumhuriyeti Temsilciler Meclisi üyesi Nikos Koşsis ve Glafkos Klerides ile birlikte Makarios'un emirleri doğrultusunda hazırladıkları Türkleri imha planıdır. Bu doğrultuda faaliyetlerini hızlandıran İçişleri Bakanı Polikorpos Yorgacis Rumları gizlice silahlandırmaya, Trodos dağlarında Rum köylerinden topladığı Rum gençlere silah eğitimi yaptırıp kendi sevk ve idaresi altında Amerika Birleşik Devletleri'nden "Komünistlere karşı mücadele" kisvesi altında aldıkları maddi destekle Rumlardan oluşan özel polis birlikleri kurup Türkleri yakın takibe alıp sindirme hareketine başlar. 21 Nisan 1966 tarihinde Yunan Patris gazetesinde yayımlanmaya başlayan Akritas Planı "Şef Akritas" ismiyle imzalanmış ve adını IX. yüzyıl bir Bizans destanından almıştır. Enosis hayalini gerçekleştirmek amacıyla hükümet içinde bir darbe yapılmasını ve muhalefetin derhal temizlenmesini amaçlayan planda mantıklı ve haklı gibi gösterilecek anayasal değişiklikler esasında adada yaşayan Türk toplumunu en önemli haklarından mahrum bırakacak, devleti ele geçirip Türklerin imhasını amaçlayan faaliyetlerdir. 22, 27, 29, 31 Ocak, 1 ve 7 Şubat 1967 tarihlerinde Patris gazetesinde Akritas Planı ile ilgili olarak "Rum Teşkilatı, Teşkilatın Genel Harekât Planı, Teşkilatlanma, Silahlı Teşkilat, Rum Yeraltı Teşkilatının sorumluları" hakkında açıklayıcı ve tamamlayıcı bilgiler verilir. Bu plana göre ana gaye şudur; 1. Türklerle haklarını vermemek. 2. Kıbrıs Türk yetkililerinin dış dünya ile bağlantılarını kesmek. 3. Türkiye'yi Kıbrıs'a karşı taarruza ve tecavüze hazır, Kıbrıs Rumlarını haksızlığa ve istilaya uğramış bir ülke olarak göstermek. 4. Enosis hedefini gizleyen propaganda faaliyetlerine hız

korumuştur. Kıbrıs gibi küçük bir adada ve üstelik iki ayrı toplumun yaşadığı bir adada yürütülen faaliyetlerin başarıya ulaşması ve istenilen sonucun elde edilebilmesi için gerekli olan en önemli şart muhaberenin gizlilik prensibi dâhilinde yapılmasından geçmektedir. Özellikle EOKA'nın tedhiş faaliyetlerine karşı koyabilmek için gizlilik vazgeçilmez ön şarttır. Bunun bir sonucu olarak teşkilat içerisinde bu prensibe azami özen ve dikkat gösterilir. Bugün bile sistemin çok iyi işleminin bir sonucu olarak TMT dünyanın gizini en çok koruyan yeraltı teşkilatlarından birisidir. TMT Kanlı Noel olarak bilinen 21 Aralık 1963 tarihine kadar gizliliğini korumuştur. Kuruluşundan 21 Aralık 1963 tarihine kadar geçen sürede TMT tüm faaliyetlerini gizlilik içerisinde sürdürmüştür. Bugün bile sistemin çok iyi işleminin bir sonucu olarak TMT dünyanın gizimini koruyan yeraltı teşkilatlarından birisidir. Faaliyetlerini çok büyük gizlilik ve güven içerisinde yürüten teşkilatın kendine mahsus doktrini de bu yöndedir; (Keser, 2007: 565).

"Hem görürüm, hem görmem uykudaki göz gibi.

Hem dururum, hem yürürüm üzengideki ayak gibi.

Hem varım, hem yokum gül suyundaki koku gibi.

Hem susarım, hem konuşurum kitaptaki yazı gibi."

TMT'nin bu prensibi teşkilatçıların "Görme, bilme, konuşma" düsturuna harfiyen uymaları gerektiğini "bilinmesi gereken kadar bilgiyle" hareket eden üyelerin ciddiyetle uyguladıklarını da ortaya koymaktadır. Sıradan bir yeraltı teşkilatı için veya sıradan bir insan için hakikaten anlaşılması çok güç ve neredeyse imkânsız olan bu durum TMT içerisinde son derece normal ve olağandır ve Kıbrıs'ta Kıbrıs Türklerinin can, mal ve namuslarını korumaya yönelik olarak görev yapanlar görev bilinci içerisinde TMT'de görev aldıkları andan

vermek. 5. Kıbrıs Türk toplumunu siyasî çekişmelerle içten parçalamak. 6. Kıbrıs Türklerinin Türkiye'ye olan bağlarını ve inançlarını zayıflatmak. 7. Ekonomik ambargo uygulayarak Kıbrıs Türklerinin kalkınmasını engellemek. 8. Tedhiş, terör ve baskı ile Kıbrıs Türklerini yıldırıp adadan uzaklaştırmak. 9. Uygun ortam hâsıl olunca Enosis'i ilan etmek. (Oberling, 1982: 64; Harp Akademileri Komutanlığı, 1994: 3).

itibaren sosyal hayattaki konumlarını ikinci plana itmekte ve tamamen unutmaktadırlar. Öte yandan Türkiye’de işlerin yürüyebilmesi için girişilen faaliyetler sırasında özellikle bazı bürokratik engellemelerle karşılaşılır. Her ne kadar üst seviyede devlet kademelerinde “bilmesi gerektiği kadar” prensibine bağlı olarak bazı bilgiler verilmiş olmasına rağmen yine de nerede, nasıl bir faaliyet yapıldığı konusunda bilgi veremediğinden zaman zaman “Elmas” teknesinin Antalya limanında demirliyken polis tarafından aranmak istenmesi gibi bazı problemler ortaya çıkar: (Kotoğlu, 2006)

74

IJSI 8/2
Aralık/
December
2015

“...Kıbrıs’a yaptığımız bir sefer sonrasında cephaneyi Girne’de boşaltırken fark ettik ki teknenin kış tarafında bir delik var. Teknenin alt tarafı yük boşaltırken kayaya vurduğundan yara almış. Tekne su alıyor. Reşat⁷ rahmetli derhal suya atladı, o yarayı kapatmaya çalıştı. Şamandıralarımız falan vardı. Bir şekilde uğraşıp bu yarayı geçici olarak kapattık ve geriye döndük. Daha sonra Ankara’dan ‘akuple motopomp’ istedik bu sıkıntıyı giderebilmek için. Mersin’deki Seferberlik Başkanı Nazmi Yatman bizim nereye çıkacağımızı tahmin ettiğinden geldi bizi buldu ve biz de tekneyi bu arada Mersin’e getirdik. Devlet Demiryolları bizim tekneyi kızağa çekmek istemedi. Bunun üzerine ben de derhal Daniş Paşa’yı aradım. O da DDY Genel Müdürünü aradı meseleyi halledebilmek için. Bu arada Mersin’deki müdür bana bayağı hakaretler etti. Ankara’dan uyarılınca da bana kapıcısını gönderdi, işte benim çoluk çocuğum var gibisinden. Biz de tekneyi götürüp kızağa çektirdik ve orada tamir ettirdik...”

Günlük faaliyetleri çerçevesinde hayatına devam eden teşkilatçılar “gündüz külahlı, gece silahlı” faaliyet yaparken görmez, konuşmaz, bilmez. 5 kişilik hücreler halinde çalışıldığından fazlasına da gerek

⁷ Elmas teknesinin üç kişilik mürettebatından birisi olan Reşat Yavuz, 1932 yılında Ordu’nun Perşembe ilçesine bağlı bugün Medreseönü olarak bilinen Doğanlı köyünde dünyaya gelmiştir. Teknenin diğer mürettebatı Ahmet Oğuz Kotoğlu gibi o da 1932 doğumludur ve enteresan bir tesadüf olarak Ahmet Oğuz Kotoğlu ile birlikte o da Kore’de görev yapmıştır. İlkokul eğitimini Medreseönü köyünde tamamlayan Reşat Yavuz Kaptan askerlik görevine başlayınca kadar en büyük tutkusu ve merakı olan balıkçılık ve denizcilikle alakadar olur. Askerlik görevini Kore’de özel bir birlikte tamamladıktan sonra Kore Gazisi olarak yurda döner ve İstanbul’da bir balıkçı motorunda kaptan olarak görev yapmağa başlar. Cesur, atılgan, kararlı ve son derece ketum kişiliği yanında vatanseverliği ile de ön plana çıkar ve Reşat Kaptan olarak denizcilikte adından söz ettirmeğe başlar (Kotoğlu, 2008).

yoktur. Şüphesiz bazen komik olaylar da söz konusudur; (Aktaran: Kıbrıs, 2007).

“...Kanlı Noel katliamıyla ilgili ilk fotoğrafları ve haberleri dünyaya ulaştıran merhum gazeteci Ömer Sami Coşar, TMT'nin önde gelen destekçilerinden. Rumlar tarafından mimlenir. Adaya giriş çıkışlarında yakından izlenmektedir. EOKA'cılar işletmeyi kafasına koyan Coşar bir seferinde İstanbul'dan Kıbrıs'a uçmadan önce Lefkoşa'daki bir TMT'ci dostuna güvenilmeyen kanaldan bir haber uçurur 'Beklenen önemli malzemeyi beraberimde getireceğim.' Mesajı istihbar eden EOKA'cı polisler artık Ömer Sami'ye suçüstü yapacaklarının sevinciyle Lefkoşa Havaalanı'nda sıkı önlem alır. THY uçağı iner. Ablukaya alınan 'TMT'nin adamı' göstermelik bir panik birliktedir. Valizler özel bölmede açılır ve Rum gazetecilerin flaşlarıyla birlikte Coşar'ın kahkahası da patlar. Valizlerde kangal kangal sucuktan başka bir şey yoktur. Görüntüler Rum basınında değil ama Türk basınında yayımlanır...”

TMT'de adsız gönüllüler ve adsız kahramanlar vardır. Bu manada TMT'nin kendilerine emri gayet açık ve kesindir. “Tanımak yok birbirinizi. Gör, duy, konuşma. Bu sır burada kalsın. Sırrı koruyamaz da açıklarsan, öğrenir Rum polisleri. O zaman sen de yaşayamazsın.” Bunun içindir ki başarıların, yapılanların bir tarihçesi yoktur. Adsızların kendileri ve yaptıkları sadece yakınları tarafından bilinir. Geriye ‘Ben de TMT'de iken şunu ve bunu yaptım.’ diye öğrenenlerin hikâyesi kalır. Çünkü hakiki TMT mensubu kendi kendini methetmez. TMT bünyesinde görev yapan herkes aynı zamanda kurye vazifesi de görür.

2.1. TMT'de Kurye Kullanımı

Gerek taşınan mesaj ve gerekse kuryenin hayatı açısından pek de güvenli ve emniyetli olmayan bir sistem olan kuryeler aracılığıyla yapılan özellikle sözlü haberleşme ve mesaj aktarımı genellikle önemsiz, düşman eline geçtiği zaman zarar ve tahribata yol açmayacak bilgilerden oluşmaktadır. Bu dönemde haberleşme için kullanılan yollardan birisi de posta güvercinleridir. Bu güvercinlerden özellikle kırsal alanda ve daha çok Mağusa bölgesinde istifade edilmiştir. Aynı şekilde Bayraktarlık ile Kıbrıslı Türk liderler arasındaki haberleşme ve yazışmalar da azami dikkat gösterilmek suretiyle gerçekleştirilir (Güvenir, 2005);

“Dr. Küçük’le Bayraktar arasında teati edilen haberleşme, 1963 olaylarıyla başlayan yoğun bir haberleşmeydi. Bu haberleşmede kesinlikle normal odacılar veya posta yöntemi olmazdı. Hep elden iletilirdi. Özer Baytaroğlu, Bayraktar Kenan Çoygun’un şoförü idi. Bayraktar bütün mesajlarını minicik bir zarf içine koyar ve Dr. Küçük’e elden verirdi. Onun olmadığı zamanlarda o minik zarfları ben alırdım. Dr. Küçük’ün göndermek istediklerini bazı hallerde ben, bazı hallerde Özer gelir alır ve Bayraktar’a iletirdi. Bu haberleşmede karşılıklı olarak nelerin istendiğine gelince, günlük olaylar o kadar yoğun ve durmak bilmezdi ki zaman olurdu günde 8-10 kez bu mesaj trafiği olurdu. Bir de Dr. Küçük’le elçilik arasında da özel bir hat vardı. Ama genellikle telefonda görüşmemeye özen gösterirlerdi. Karşılıklı olarak istemler, daha fazla birbirlerinin bazı şeyleri dikkatine getirme ve bilgilendirme anlamında olurdu. Mesela bölgelerdeki katliamlar, tek tek öldürülmeler, bölgelerin maddi sıkıntıları, 103 köyün göç hareketinde yaşanan olayların günlük seyri, göç eden binlerce insanın hangi psikoloji ve hangi maddi imkânsızlıklar içinde oldukları anlatılırdı ve bilgilendirilirdi. Bu durumlar gerek Dr. Küçük tarafından gerek Kenan Çoygun’a, gerekse Kenan Çoygun’dan Dr. Küçük’e aktarılırdı. Karşılıklı bilgi akışında daha fazla bölgelerin bilgi aktarımı Kenan Paşa’dan gelirdi...”

Yazılı mesajların kuryelerle taşınması sırasında dikkat edilmesi gereken bazı hususlar vardır. Yazışmaların kodlu yapılmasına dikkat edilir, Dağarcıklamada olduğu gibi son derece kısıtlı bir şifreleme ve kod sistemiyle konuşmalar ve yazışmalar yapılır. Bu şekilde mesajların kuryelerle nakledilmesinde teşkilat açısından fevkalade önemli ve hayati değere haiz mesajlarla bunlar kadar önemli olmayan mesajların nakledilmesinde farklı kuryelerden istifade edilir (Aydınova, 2003);

“Lozan otobüsü her gün bir defa (Limasol’dan) Lefkoşa’ya gider gelirdi. Sabah gider ve öğleden sonra gelirdi. Veysi Cam (Canateş)’ın Lozan otobüsüyle işimizi görürdük... Bu adamların yaptıklarını aklıma getirince gözlerim yaşarır. Bir gün karargâhta oturuyorum. Meşhur kebabçı Niyazi var. Dediler ‘Orada havacı bir İngiliz binbaşı var ve ismen seni istiyor.’ Kalktım gittim. Baktım orada oturuyor. ‘Bir şey arzu eder misiniz?’ dedim. ‘Bir bira alayım.’ dedi. Adama bir bira ismarladık. Birasını içtikten sonra böyle kalınca bir zarf çıkardı çantasından ve bana verdi. ‘Bu sizindir.’ dedi ve çekti gitti. Böyle heyecan ve merakla karargâha döndüm. Zarfı açtım ve içinden neler çıktı inanılacak gibi değil.

O zamanki Mısır’daki lider Alb. Nasır’dır ve Rusya, Alb. Nasır’a karadan havaya füzeler verdi ve Nasır da bunlardan bazılarını

Türk Mukavemet Teşkilatı'nda Muhabere 1955-1974

Makarios'a verdi ve (füzeleri) İskenderiye Limanı'nda SS Europa isimli Alman bandıralı bir buharlı gemiye yüklemişler. İngiliz istihbaratı da bunların gemi üzerinde kasalar içindeki yerlerini de fotoğraflarla tespit etmiş. Tarih 1967. Silkamo bölgesinde Rumların yerleştireceği yerin koordinatını da bulmuş. Her şey hazır. Büyük bir sevinçle merdivenleri dörder dörder atlayarak çıktım Sancaktar'a ve 'Efendi böyle böyle.' dedim. Bir baktı ve 'Kaça satın aldın bunları?' dedi. 'Bir bira ısmarladım ama para vermedim.' dedim. 'Ben bunlara 10.000 Kıbrıs Lirası verirdim. Aman bunları hemen Bayraktarlık'a yollayalım.' dedi. Çünkü o zaman zannederim Güvenlik Konseyi'nin bir hafta sonra toplantısı vardı. Malzeme olarak bunu orada kullanacaklar. 'Nasıl yapalım bunu? Çok mühimdir ve gitmesi lazımdır.' dedi. 'Komutanım, bana güvenirsiniz bırakınız ben istediğim gibi yapayım. Eğer isterseniz ben hiç karışmayayım, bilmeyeyim de. Siz istediğiniz gibi yapın.' dedim. 'Tamam, bildiğin gibi yap.' dedi. Gittim Lozan'ın Lefkoşa'ya giden şoförüne.

Ona 'Bir zarf vardır ve Lefkoşa'ya Bayraktarlık'a gitmesi lazımdır. Çok mühimdir. Götürür müsün?' dedim. 'Götürürüm hocam. Canımı veririm, bu zarfı vermem.' dedi. Sancaktara 'Saat 08.30'da hareket ve 10.30'da Lefkoşa'da olacak.' dedim. Saat 10.30 oldu ve haber yok. 12.00 oldu ve haber yok. Saat 13.00 oldu ve Lefkoşa'dan bir yıldırım telgraf geldi. 'Gönderdiğiniz evrakı Rum polisi Laça kontrol noktasında yakaladılar ve aldılar. Muhteviyatını bildiriniz.' diyor. Sancaktar beni çağırdı ve 'Ne yaptın Macit?' dedi... Şahin Sineması ile Lefkoşa arasında tek bir telefon bağlantısı vardı. Şoför Lefkoşa'dan Şahin Sineması'na telefon ediyor ve 'Lefkoşa'ya geldim.' diyor. Olacak iş değil. Eğer evrakı yakalasalar, şoförü bırakma olanağı yok. Hemen Sancaktar'a çıktım ve 'Efendi böyle böyle bir durum var. Bu işte bir yanlışlık var.' dedim.

Neyse sonunda öğrendik durum nedir? Rumlar hakikaten arabayı durdurmuşlar ve arabayı parça parça sökmüşler. O zaman da posta yoktu. Herkes şoföre 'Aman şunu al, bunu al ve Lefkoşa'ya götür.' şeklinde tembihlerdi. Rum polisler bir deste alelade mektup bulmuşlar ve mektuplarla beraber alıp kendisini Baf Kapısı polis karakoluna götürmüşler. Herhalde Bayraktarlık'ın istihbaratçıları da bunları takip ediyordu. Bu olayı gidip Bayraktar'a bildiriyorlar. O da zann ediyor ki evrak bulundu. Rumlar mektupları polis karakolunda okuduktan sonra 'Hadi be da, defol, çık git' diyorlar. Aradan bir yarım saat daha geçtikten sonra bir yıldırım teli daha geldi Bayraktar'dan bugün gibi hatırlarım. Aynen diyor ki 'Gönderdiğiniz evrakı aldım. Çok, pek çok teşekkür ederim. İmza; Bayraktar.' Ve ben bir günde hayatımın en acı ve en sevinçli anını yaşadım."

Bu noktada karşımıza çıkan ve haberleşme açısından adeta bir kurye servisi ve postane gibi görev yapan taksi durakları arasında Lefkoşa'da Lozan Taksi ve Otobüs İşletmesi, NATO Taksi Yazıhanesi, Kambililinin Taksi Yazıhanesi, Samos Universal Taksi Yazıhanesi, ayrıca Mağusa'da Zafer Taksi ve Salamis Taksi Yazıhanesi de bulunmaktadır. TMT mensupları arasındaki haberleşme ve irtibat konusunda da dikkat edilmesi gereken hususlar vardır (Manavoğlu, 2004);

78

IJSI 8/2
Aralık/
December
2015

"...TMT mensupları arasında irtibat kurulurken tabii ki parola vereceksin, o da cevabını verecek ondan sonra. 'Ben Mehmet Manavoğlu'yum, seni alıyorum.' diye değil. Diyelim ki komşu köydeki teşkilatın adamına alınmıştır, denenmiştir, yemin de yaptırılmıştır. Ben gidip onu eğiteceğim veya o benimle temas kuracaksa şu şekilde (yapılır): Bana da, ona da parola verilir. Ben bunu (parolayı) söyleyeceğim. O da bana karşılık bunu (işareti) verecek. Vermedi olmaz. Gelişigüzel değil bu düzenlerde oluyordu ve arkadaşlar kendi aralarında ayrılırken, kümeler oluşturulurken dikkat ettiğimiz en önemli noktalardan birisi zıt iki kişinin yan yana gelip de gizli gizli buluşmasını istemiyorduk. Göz batar. Diyelim kavgalı iki kişi, söz gelimi küs iki kişi. Onlar kavgalı, küs. Sonra gece gizli gizli buluşuyor, bir yerlere gidiyorlarsa gören... Buna benzer yani..."

Manavoğlu'nun da belirttiği üzere TMT'nin adanın dört bir yanındaki teşkilatlanması sırasında en çok dikkat edilen noktalardan birisi bu olacaktır. Kendilerine görev verilen kişilerin birbirleriyle kavgalı, küs, zıt olmamalarına dikkat edilir. Gün boyunca hiçbir şekilde bir araya gelmeyen insanların farklı saatlerde bir arada görülmeleri dikkat çekeceğinden özellikle kamuya açık yerlerde bir araya gelen TMT mensuplarını sosyal statüleri de son derece önemlidir. Bu bağlamda aralarında hiyerarşik düzen ve sosyal hayat farklılıkları olan ancak TMT içerisinde aynı amaç için bunları ikinci plana atarak çalışan insanların bu durumunun dışarıdan dikkat çekmemesine azami özen gösterilir. Öte yandan adanın farklı noktalarıyla irtibatı sağlamak üzere daha sonraki yıllarda silah nakli için alınan ve KTKD üzerine kayıt ettirilen Elmas teknesi gibi bir otomobil satın alınır ve Fuat Veziroğlu'na teslim edilir;⁸

⁸ Öte yandan bir süre sonra Fuat Veziroğlu'nun faaliyetleri İngiliz idaresi tarafından tespit edilir ve onun Lefkoşa'dan uzaklaştırılması girişimi başlatılır. "Bir süre sonra İngiliz benim Dr. Küçük ve TMT ile irtibatımı

Türk Mukavemet Teşkilatı'nda Muhabere 1955-1974

"...TMT'deki görevim gereği ben her hafta sonu bütün Kıbrıs'a da dolaşmak zorundaydım. TMT bana benzinci Halil Zülhayır'dan 1959 yılında 450 liraya Volkswagen bir araba satın almıştı ve bu arabayı benim adıma kaydetti. Plaka numarası da AP280 idi ve ben her hafta sonu o arabayla Larnaka, Limasol ve Baf'a giderdim. Gece Baf'ta kalırdım. Dönüşte Poli, Erenköy, Lefke ve Lefkoşa ve her gittiğim yerde belli insanlarla temas edip, bazı bilgiler verip bazı bilgiler alıyordum. Çok nadiren de şifreli yazılmış kâğıtlar götürüyor, kâğıtlar getiriyordum..."

Baf'ta Mazlume'nin Oteli olarak bilinen yerin hemen yanındaki bir evde kalan Fuat Veziroğlu böylece kendisi adına tahsis edilen araba vasıtasıyla bütün adayı dolaşma ve bilgi toplama fırsatı da bulur. Lefkoşa karargâhtan gönderilecek bazı bilgiler veya karargâha gelecek bazı belgeler de bu yolla getirilir veya gönderilir. TMT açısından hayati öneme haiz mesajların sıradan insanlar aracılığıyla gönderilmesi söz konusu değildir. Bu gibi durumlarda TMT içerisinde

79

IJSI 8/2
Aralık/
December
2015

tespit etmiş olacak ki ansızın bir yazı geldi. Mr. Harrot isimdeki Tapu Müdürü bana gönderdiği yazıda beni Baf'a tayin ettiğini yazdı. Gittim Mr. Harrot'a şikayetçi oldum. Dedim ki 'Ben Lefkoşa'da otururum. Köyüm Mehmetçik'tir. Babam var, annem var. Onlar da rahatsızdır, onları da ziyaret ederim. Beni Baf'a gönderirseniz bundan mahrum kalacağım.' Tabii İngiliz çok taktikli davranırdı. Ben şikayet edince 'Madem ailen Galatya'dada yaşıyor, seni Mağusa'ya tayin ettim.' dedi. Mesele beni Lefkoşa'dan uzaklaştırmaktı. Benim hem Doktor'la hem de Denktaş'la bağlantım var. Hatta TMT görevlerimiz nedeniyle Denktaş'la daha sık temastayız. Çünkü TMT'nin TKPK rumuzlu bir propaganda kolu vardı. Onun başkanı Denktaş'tı. Ben de o kurulun üyelerinden biriydim. 1958 sonu ya da 1959 başlarıydı. Bu konuyu gittim hem Denktaş'a hem de Hem de TMT'nin komutanı Rıza Vuruşkan'ın Köşklüçiftlik'teki evine giderek anlattım. Rıza Bey bana 'Sen eli kalem tutan bir çocuksun. Zaten sana bizim full time ihtiyacımız vardır. İstifa et. İngiliz sana ne maaş ödüyorsa biz ödeyeceğiz ve bize full time çalış.' İstifa ettim ve ben TMT genel karargahının bir mensubu olarak çalışmaya başladım... Gündüzleri toplanılmaz, gece karanlığı beklenirdi. Kimsenin olmadığı saatleri beklerdik. Talimat alacağımızda gizlice Rıza Vuruşkan'ın o Ermeni Kilisesi'nin bulunduğu sokakta bir evi vardı Köşklüçiftlik'te. Oraya giderdik. Bir de yardımcısı, Lefkoşa Sancaktarı vardı. Rahmetli Necmi Bey, Necmettin Erce idi gerçek ismi Türk ordusunda. O da Doğan Harman'ın matbaasının olduğu yerde annesinin üst katta kiralık bir yeri vardı. Necmi Bey de orayı kiralamıştı. Orada kalıyordu..." (Aktaran: Tümerkan, 2012).

söz sahibi olan, yönetim kademesi tarafından güvenilir ve itimada şayan kişiler seçilir ve mesajlar onlar vasıtasıyla gönderilir. Nispeten daha önemsiz mesajların gönderilmesi sırasında ise TMT mensupları kadar TMT dışında kalan ancak yürütülen çalışmalarını destekleyen olumlu kişilikleriyle tanınan güvenilir kimselerden istifade edilir. Bu kişiler de genellikle yaptıkları işin gereği olarak pek çok kişiyle muhatap olan ve bu açıdan dikkat çekmeyen gazete dağıtıcısı, postacı, köy muhtarları, makinistler, ayakkabı boyacıları olur (Bora, 2003);

“Bölgeden bölgeye haberleşmede de mesela otobüs sahibi bildirdi ve alırdı emri ve kırtasiyeciyeye bırakırdı. Akşam döneceğinde de posta kutusuna bakardı var mı köyden bize bir şey diyerek. Varsa alır götürürdü. Muhteviyatını hiç bilmezdi. Alır ulaştırırdı köydeki yetkiliye. Çok sağlıklı bir yoldu.”

80

IJSI 8/2
Aralık/
December
2015

Bu dönemde gerek TMT ve gerekse EOKA tarafından özellikle bisikletli genç kızlar da kurye olarak kullanılmıştır. Bir süre sonra durumdan şüphelenmeye başlayan İngiliz sıkıyönetim komutanlığı da adada 27 yaşına kadar olan özellikle genç kızların bisiklete binmelerini yasaklar (Dünya, 1958).TMT bir yandan kendi içerisinde gizliliğini korumaya çalışırken, bir yandan da aynı gizlilik içerisinde personelin teşkilatın kurallarına kesinlikle ve harfiyen uyması konusunda çok büyük özen gösterir. Durum böyle olunca da Kıbrıs Türklerinin TMT'ye yaklaşımları ve katılımları son derece olumlu olur (Manavoğlu, 2004);

“...Kumsal'daki baskın gibi Limasol'un belli bir bölgesine bir baskın olacağına inanıyordum aldığım istihbarata göre ve Sancaktar'a 'Bu bölge bu akşam Lefkoşa'daki gibi saldırıya uğrayabilir çünkü Rumların çıkma noktalarıdır.' dedim... 12 Şubat 1964 gecesi sabaha kadar her kapıyı çalıyorum. Ben bir adamım. Ben bir öğretmenim. Beni tanıyan da, tanımayan da kim isterse olsun 'Hazırlanın. Yükte hafif, pahada ağır neyiniz varsa alın. 5-10 dakika sonra gelip sizi alacağım ve başka bir yere bırakacağım. Evinizi boşaltacaksınız.' diyorum. Böyle bütün evlere gidiyorum. Dönüşte hepsini toplayıp götürüyorum. Bir söz yeterli oldu insanlara. Bana insan olarak, Mehmet olarak değil, Karamehmet olarak değil TMT'ye inandılar...”

2.2. TMT'de Muhabere Sistemleri

Rumların özellikle önem verdiği fakat başarılı olamadığı muhabere sistemleri aynı şekilde mukavemetçilerin de faaliyetlerini başarıyla tamamlaması hanelerine artı puan olarak işlenmiştir. Muhabere sistemlerindeki en önemli nokta muhaberenin haberin istenilen noktaya güvenli ve gizli şekilde iletilmesidir (Ersan, 2016). Kurye kullanılarak yapılan haberleşme hem yazılı hem de sözlü olmak üzere ikiye ayrılır. Sözlü yapılan haberleşmede taşınan mesaj, gerekse kuryenin hayatı açısından güvenli ve emniyetli olmayan, önemsiz, istihbarat veri içermeyen ve karşı kuvvetin eline geçtiğinde herhangi bir tahribata yol açmayacak bilgilerden oluşmaktadır. Bu görevi yapan kişinin muhakkak teşkilat üyesi olmak zorundadır. Yazılı yapılan haberleşmelerde kuryeler tarafından taşınan mesajlar, çok elzem ve çok önemi olmayan yazılı mesajlar olarak ikiye ayrılabiliriz. Bu haberleşmede taşınan mesaj önemli olduğu için teşkilattaki her mücahit tarafından değil de, biraz daha bu göreve seçilmiş kişiler tarafından icra edilmektedir. Yazışmaların şifreli veya kodlu yapılmasına dikkat edilirdi. İşin önemine göre kullanılacak muhabere vasıtası belirlenirdi. Gizliliğe azami önem verilirken, tüm yazışmaların kodlu yapılmasına dikkat edilirdi. Silah cephane ile ilgili olarak kullanılan kodlardan bazıları şunlardır (Emircan, 2000: 198);

Çalgı (telsiz), Çalgıcı (telsizci), Bereket (Silah), Bereketçi (Silah İkmalcisi), Falcı (İstihbaratçı), İğne (Tabanca), İğne Kutusu (Tabanca Şarjör), İğne Ucu (Tabanca Mermisi), Raptiye (Sten Otomatik Tabanca), Raptiye Kutusu (Sten Şarjör), Raptiye Ucu (Sten Mermisi), Çivi (Piyade Tüfeği), Çivi Kutusu (Piyade Tüfeği Şarjörü), Çivi Ucu (Piyade Tüfeği Mermisi), Zimba (Bren Otomatik Tüfek) Zimba Kutusu (Bren Otomatik Tüfek Şarjörü), Zimba Ucu (Bren Otomatik Tüfek Mermisi).

TMT mensuplarının teşkilatı bir şekilde kendi şahsi çıkarları için kullanmaları veya teşkilata zarar verecek kişisel davranışların içerisine girmelerinin her şeyden önce TMT için büyük bir tehlike ve kötü bir imaj olacağının bilincindeki komuta kademesi yanlış hareketler içerisine girenleri takibe alır ve onları deşifre etmeden uyarır. Aynı şekilde kurulan Sıhhiye Komisyonu aleyhinde ileri geri konuşan bir başka TMT mensubu arı da yapılan bir toplantıyla komutanları tarafından uygun bir dille uyarılarak yaptığı davranışın hatalı olduğu kendisine izah edilir ve durum Petek Beyi tarafından

Sancaktarlığa duyurulur. (KTMA, TMT Özel Arşivi, Dosya No. 1188/37 ve 298/007) Öte yandan kendi gizliliğini sağlayan TMT bir yandan da düşman hakkında bilgi toplamaya devam eder; (Manizade, 1975: 579)

82

IJSI 8/2
Aralık/
December
2015

“Poliste iyi bir istihbaratımız vardı. Benim kişiliğim hakkında (EOKA'nın) bilgilerinin olmadığı hakkında çok kuvvetli raporlar alıyorduk. Türk polislerinden de şeylerimiz vardı tabii. Evvela, Polis Kumandanı muavini Niyazi Bey vardı. ‘Bu adamdan istifade edelim.’ dedik. Maalesef bu adam bize gazetelere geçmiş haberleri istihbarat gibi yutturmaya kalktı. Onunla ilişkiyi kestik. Yani müspet bir adam değildi. Niyazi Bey sonradan Jandarma Kumandanı olmuş maalesef. 1963'te bir kenara itildi. Alındı görevinden falan. Bağı bahçesi falan vardı. Yani olumlu bir tip değildi o. Yani bize hizmet etmedi bu adam. Bir haber getirdiyse, başka yerden de temin edebileceğimiz haberleri getirirdi. Başlangıçta ona çok bel bağlamıştık fakat faydalı olmadı maalesef. Poliste esasen en çok istifade ettiğimiz kişi İzzet Volkan isminde bir polisti. Girne'nin doğusunda bir komando birliğinin komutanıydı. Ben onunla bankacı Ali Vasıf Bey vasıtasıyla tanıştım. Onun karakolunun duvarına bir lüks lambası koyardık. Gelecek bot bu ışığı istikamet tutturup bize doğru yanaşırды. Biz hemen Girne'nin 3 mil doğusunda⁹ motorla birçok ikmal yaptık. İstihbarat konusunda Lefkoşa'da personelle direkt irtibat sağlayan bizim bölge liderlerimizi, mesela Kemal Şemi Bey.”

Rıza Vuruşkan'ın silah ikmali sırasında yardımını gördüklerini belirttiği İzzet Volkan'dan başka (Aktaran: Havadis, 2013) yine Lefkoşa İş Bankası Lefkoşa Şubesi'nde görevli bankacı Ali Vasıf Bey'in bir başka akrabası olan, bacanağı Zekâ Bey de Balalan bölgesinde ve Karpaz civarındaki faaliyetlerde TMT'ye yardımcı olanlardandır. Her mukavemetçi bir haber toplama elemanı olarak görev yapar ve kendilerinin fazla önemsenmemesi veya dikkatsiz davranışlarından istifa etmek suretiyle bilgi toplar (Bora, 2003);

“Devlet dairelerinde Rumlarla karışık olduğumuz için memurlar hep karışık. Eğitim ayrıydı, ayrı okullardaydı ama memurların birlikte

⁹ Burası Girne'nin 3 mil doğusunda olduğundan “3 Mil” olarak adlandırılan bölgedir ve Kazafanalı (Ozanköylü) Celal Bey isimli kişiden kiralanan yazlıklardan birinde Rauf R. Denктаş ve ailesi, diğerlerinde de Osman Örek, Dr. Fazıl Küçük ailesi kalmaktadır. 1 Ağustos 1958 günü TMT'nin Kıbrıs'ta Bayraktar Ali Rıza Vuruşkan'la yaptığı ilk toplantı da burada gerçekleşmiştir.

Türk Mukavemet Teşkilatı'nda Muhabere 1955-1974

çalışması istihbarat açısından her iki taraf için hem avantaj, hem dezavantaj olarak kullanılırdı. Yani biz devlet dairelerinde müştereken çalıştığımız Rumlara karşı gayet güzel kimliğimizi koruduğumuz için, mesela 63'te olaylar patlak verdiğinde benimle beraber çalışan Rum memurlar vardı ve 'Aman, Yılmaz Bey hiç aklımıza gelmeyen bir insan.' dediler. Demek oluyor ki TMT kimliğini korumuştur. Nasıl korumuştur? Hiç bir zaman derebeylik yapmamıştır. Ortaya hiç çıkmamıştır. 'Ben işte TMT'ciyim. Ben işte kırarım, dökerim.' Hiç böyle bir hüviyeti olmamıştır... Çünkü Rumlar kendi aralarında paşalandılar. Onlar kendi aralarında epeyi münakaşa ediyorlardı. TMT'de böyle bir olay yoktu."

Ancak bilgi toplamak, haberleşmeyi sağlamak ve ada içerisinde Arı ekiplerine devamlı silah akışını devam ettirebilmek için herkesten istifade edilir (Mesci ve F.Vuruşkan, 2002);

"Annem (Aysel Vuruşkan) Türkiye'de hemşire çıktıktan sonra Kıbrıs'a gider ve Lefkoşa'da bir poliklinikte hemşire olarak çalışmaya başlar. Tabii sağlık personeli olduğu için görev gereği adanın dört bir yanındaki Türk köylerine de gitmektedirler. Babamla da o dönemde tanışır. Ne zaman Lefkoşa'dan uzak bir Türk köyüne gidecek olsa, Bağa, Limasol'a, Larnaka'ya falan arabanın arkasına sağlık malzemeleri dikkatle yerleştirilir ve annelere Lefkoşa'dakiler yola çıkmadan önce 'Bağa gidince arabanızı şu sokağa park edin, şu caddede falan dükkânın önünde bekleyin.' derler. Annemler de aynı şekilde hareket eder ve sağlık taramasına, göreve gider. Gidecekleri köye, kasabaya vardıklarında oranın ileri gelen Türkleri hemen gelip 'Siz istirahat edin. Yemeğinizi yiyin. Sonra işe başlarız.' derler. Annem yıllar sonra öğreniyor ki TMT sağlık malzemesi yüklü arabanın arkasına, uygun yerlerine silah, malzeme, diğer bölgelere ulaştırılacak şifre mesajları saklar ve hemşirelerin arabasından İngilizlerle Rum polisleri şüphelenmeyecekleri için de kontrollerden rahatlıkla geçerlermiş."

Kendi içerisinde istihbarat çalışmalarını tamamlayan TMT polis teşkilatı bünyesinde de aynı faaliyetlere girişir: (Aktaran: Manizade, 1975: 579)

"Sancaktarlar vasıtasıyla bu istihbarat konusunu yürüttükdük. Kendi bölgelerindeki polis teşkilatlarıyla onlar temas ederlerdi. Sonra İzzet Volkan'la ayrıca bütün polis teşkilatını TMT'nin bir kolu olarak organize etmeye çalıştık. Ben ayrıldığım zaman bu iş epeyi ilerlemişti. Ben ayrıldıktan sonra artık zannederim şey ettiler. Hatta o kadar teferruata girişmiştik ki mesela karma karakollarda, hem Rum hem Türk polisi olan karakollarda silahlılara... Tabii karakol komutanı..."

Rumlar zincirle silahları birbirine bağlar, bir de kilit vururmuş. İcabında Türkler çarpmasın diye. İşte onu şey etmek için o karakollara bir eğe bile temin ettik. Zincirleri kesip silahları almak için. Yani bizim TMT'nin kendi teşkilatına benzer bir vurucu güç olarak da bütün Türk polisini örgütlemeye başlamıştık. Bu konuda da epeyi mesafe almıştık."

2.3. TMT'de Canlı ve Cansız Kurye Kullanımı

İngiliz İdaresi içine kadar sızmış olan TMT'nin istihbarat birimleri özellikle Anamur'dan Erenköy'e silah sevkiyatının yapılacağı dönemlerde İngiliz sahil devriyeleri ve savaş gemilerinin rota ve güzergâhını anında karargâha bildirirler ve silahların adaya çıkartılmasını sağlarlar. Bu dönemde Kıbrıs'taki İngiliz idaresinin de, İngiliz hükümetinin de TMT'nin gerçek gücü konusunda ciddi bir bilgisi söz konusu değildir. EOKA teşkilatına ve adada olup biten her olaya olduğu gibi TMT üzerine de ciddi olarak eğilen İngilizler istedikleri ölçüde bilgiye hiçbir zaman ulaşamazlar. Örneğin 1958 yılında TMT mensubu oldukları iddiasıyla tutuklanan Kıbrıs Türklerinin arasında İngilizlere bilgi servisi yapacak kimselerin olmasına rağmen İngilizler bu süreçte de tatmin edici bilgilere ulaşamaz. TMT onlar için tam manasıyla bir soru işaretidir ve düşündükleri Volkan, 9 Eylül gibi mahalli bir oluşumdan başka bir şey değildir. Durum böyle olunca İngiltere'nin Türkiye'ye Kıbrıs'la daha fazla ilgilenmesi yönünde telkinde bulunması veya adada TMT faaliyetlerine, örneğin Türkiye'den adaya gizlice silah getirilmesine göz yummaları da söz konusu değildir. Pek çok defa ve farklı noktalara İngilizler tarafından baskınlar düzenlendiği ve 'yasadışı' silah ve mühimmat aranmasına rağmen herhangi bir şey bulunmadığı unutulmamalıdır.

Teşkilatın kullandığı diğer haberleşme yöntemi de "yazışma" usulüdür. Bu usulü de canlı ve cansız posta olarak ikiye ayırmak mümkündür. Canlı posta, teşkilat üyesi tarafından yazılı olan mesajın istenilen kişiye, tanıtıcı şifreler kullanılarak güvenli şekilde verilmesidir. Tanıtıcı şifre, mesajı alan ve veren kişi arasında güvenle alakalı bir konudur. Örneğin mesajı götüren kişinin elinde belirli bir kâğıdın yarısı mesajı alan kişinin elinde diğer yarısı vardır. Mesajı alan ve veren kişinin birbirlerine kâğıtları göstermesiyle birbirlerini tanırlar ve mesajın istenilen kişiye güvenli şekilde

verilmesi sağlanır. Bu noktada en çok kullanılan ise ya bir kâğıt para ya da bir Anıtkabir resmi (Sahilboylu, 2003);

"...Bize verilen emirlere göre Cihan Palas'ta kalacağız. (Elimdeki) Altan diye bir isim ve telefon numarası ve Anıtkabir'in (resminin) yarısı... Bana verilmiş bazı notlar vardı. Telefon numaraları vardı ve ertesi gün sabahleyin Altan isminde birisiyle görüşecektim. Telefonu açtığımda hanımı çıktı. 'Altan Bey içerde mi?' 'Yoktur ama gelecek.' 'İşte ben Kemal Çavuş, Kıbrıs'tan. Cihan Palas, No.4'te kalıyorum.' diye mesaj bıraktım. Aradan yarım saat, üç çeyrek geçti. Baktım telefon çaldı. 'Kemal Çavuş odanda mısın?' 10 dakika sonra bir telefon daha. 'Odanda mısın?' 10 dakika sonra bir telefon daha. 'Odanda mısın?' Ben şüpheye düştüm. O zaman elimde olan bazı notları kibrit kutularına, bilmem nereye okunmayacak, görünmeyecek yerlere not ettim ve hepsini tuvalete attım. Neyse dördüncü telefonda 'Odanda mısın?' 'Evet' Az sonra kapı çalındı. İri yarı birisi geldi karşıma sivil olarak; asker traşlı veya polis traşlı. Yaşlı, böyle bir ellilik efendi... Derken adam 'Artık konuşma fazla uzadı. Kendimizi nasıl tanıtacağız? Nasıl tanışalım' diye sordu. O zaman cebimden Anıtkabir'in yarısını çıkardım. Diğer yarısı onda ve onları birleştirerek tanıştık ve o zaman 'Kalk gidelim eve yemek yiyelim.' dedi... Evinde oturduktan sonra 'Ben generalim, General Karabelen.' dedi."

Bu noktada TMT mensupları tarafından en çok tercih edilen şifreleme araçları arasında kâğıt Türk parası, Anıtkabir resimleri, Türkiye'nin farklı şehirlerine ait resimler ve kartpostallar da bulunmaktadır (Samioğlu, 2004). Bu uygulama TMT tarafından gerek Türkiye'den silah getiren ve kendilerine Bereketçiler denilen özel grup, gerekse Ankara Zir köyünde ve Zir Vadisi'nde "Hasrete gitmek" denilen silahlı eğitime gelen ve "Turistler" olarak adlandırılan TMT'cilerin Turist Otel, Ankara Palas gibi güvenli ortamlarda kalmaları ve Ankara'da Kore Anıtı civarında toplanmaları sürecinde de sıkça kullanılmıştır (Uzunoğlu, 2003). Buradaki tek sorun gizlilik prensibinin bir parça da olsa zedelenmesidir çünkü mesajı alan ve veren kişiler kaçınılmaz olarak birbirlerini görmektedir ve artık tanımaktadır. Kullanılan bu yöntem bu açıdan bir miktar da olsa güvenlik zafiyeti oluşturmaktadır.

Öte yandan belki de İngilizler ve EOKA güvenli Türk kırtasiyecilerin dükkanlarında, ayrıca Hazım Remzi'nin işyeri ve Nacak gazetesinin bulunduğu sokakta yapılan TMT toplantılarına o sokakta onca devriyeleri ve sıkıyönetim uygulamaları olmasına rağmen tespit

edememelerini veya Ozanköy yakınlarında ve tam da Special Forces kampının ortasında yapılan silah sevkiyatını Türklerin bu kadar çılgın ve delice işler yapabilecekleri akıllarına gelmediği için edememişlerdir. Eldeki imkânların son derece kısıtlı olması, adanın küçük ve herkesin herkesi tanıdığı bir ortam olması yüzünden istihbarat çalışmalarında en üst düzey özen gösterilirken herkesten istifade edilmeye de çalışılır; (Aktaran: Yorgancıoğlu, 2008: 19)

86

IJSI 8/2
Aralık/
December
2015

"...Polisten, öğretmenlerden, memurlardan, çobanlardan, bahçecilerden, postacılarından, kısacası mümkün olan herkesten istihbarat topluyorduk... Buradaki çarpışmalardan bıkan herkes kurtuluşu kaçmakta buluyordu. 5-600 kişinin pasaport almasını ve yurtdışına gidişini bu şekilde engelledim. Tabii bunları yaparken TMT'nin ilgili makamlarına da bilgi veriyordum..."

Ayrıca haberleşme için kullanılan canlı postaların dışında bir de cansız postalardan istifade edilir. TMT'ye ait herhangi bir mesajın yerine ulaştırılması için kendisine görev verilen kurye bu mesajı doğrudan kişiye götürüp teslim etmez. Bunun yerine daha önceden tespit edilen ve güvenlik durumuna göre farklılıklar gösteren ve zaman zaman değişen mevki ve yerler kullanılır. Buna göre mesaj bir ağaç kovuğu, bir mezarlık, bir posta kutusu, yıkık bir binanın duvarı gibi çok farklı yerlere mesajı bırakır ve görevini tamamlar (Vardar, 2003). Bu şekilde haber iletimi sayesinde mesajı alanla mesajı oraya koyan kişi birbirlerini görüp tanımaz ve herhangi bir tehlike de söz konusu olmaz;¹⁰

"Biz teşkilat olarak canlı ve cansız posta kutuları kullanırdık. Yani ticaret sahibi, dükkân sahibi, devamlı surette olan birisini kullanırdık. Derdik ki 'Siz haberleri, emirleri falan sokaktaki kırtasiyeciden alacaksınız'. Veyahut da öyle bir emir gelir ve siz bundan sonra emirleri falan bölgede bulunan camideki mezarın altından alacaksınız. Bunlar da cansız posta kutularımızdı. Dolayısıyla kimse kimseyi görmez, gider oradan emirleri alırdı gayet güzel..."

¹⁰ Aşağı yukarı aynı yeraltı taktikleri EOKA tarafından da uygulanmaktadır ve örneğin Grivas tarafından kaleme alınan direktifler bazen 25-30 kilometrelik bir mesafenin içinde bazen 100 kilometrelik bir daire çizilerek yerine ulaştırılmakta, bu işle görevlendirilen kuryeler özel olarak belirlenmekte ve hemen bütün yazışmalar da Lefkoşa merkezindeki TMT Mücahitler Derneği Başkanı Yılmaz Bora ile 13 Temmuz 2003 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

TMT tarafından cansız posta olarak kullanılan ağaç kütüklerinden bazıları Lefkoşa'da Millî Mücadele Müzesi'nde sergilenmektedir. TMT kendi içinde haberleşme için öncelikle mensuplarının güvenliğini sağlamaya yönelik olarak kod isimlerini devreye sokar. Teşkilatta görevli olan herkesin kod isimleri mevcuttur.¹¹ Hücre sistemine göre faaliyette bulunduğu alt birimlerdeki TMT'cilerin yukarıdakileri tanımaları veya kendi hücrelerinin dışında kimseleri bilmeleri böylece önlenmiş olur.¹² "Ne kadar az şey bilersen o kadar güvenliksin." düsturundan hareketle TMT mensupları da kendilerine verilen vazifenin dışına çıkmazlar, merak etmezler ve son derece ketum davranırlar. Personelle ilgili kod sisteminden başka muhaberede de benzer şekilde mahdut kelimededen oluşan bir kod sistemi kullanan TMT aynı özen ve dikkati muhaberede de sürdürür ve muhabere güvenliğini temin etmek amacıyla farklı şifreleme sistemleri kullanır. Teşkilat bünyesinde kullanılan şifreli yazı sistemi vasıtasıyla da muhabere güvenliği sağlanmaya çalışılır. Gizliliğin sağlanmasının son derece güç olduğu Kıbrıs gibi küçük bir adada

¹¹ Örneğin VIII. Bağrıkarı Oba Beyi olan Ayer Hasan, TMT görevlisi olan Ahmet Niyazi'nin Yıldız kod ismiyle çalıştığını belirtir. Ahmet Niyazi de KKTC İskân Bakanlığı Mukavemetçiliği Tevsik Kurulu'na verdiği 26 Ocak 1987 tarihli dilekçesinde "1959 yılında Sayın Rauf Raif Denktaş huzurunda yeminden sonra 'Baştuğ' kod ismi ile Bayraktarlığa bağlı olarak görev yaptım. Bu görev esnasında Bayraktarlık ile aramda kurye vazifesini şu anda Pasaport Dairesi Müdür Muavini olan Cemal Bey yaptı. 1962 yılından sonra kod ismim 'B. K.', 'Baş Kırbaç' olarak değiştirildi. Bu arada Bayraktarlık ile olan kuryemi Sabri Öztürk yapıyordu. 1966 yılından sonra köyüm Esentepe'ye yerleştim ve o tarihten sonra Akdoğan Bölük Komutanlığı'nda hizmet verdim. Bu hizmetlerim Bölük Komutanı Ayer Hasan'dan ve elimdeki görev belgelerinden tevsik edilebilir. 1974 yılından sonra yine Bayraktarlığa bağlı olarak 'Yıldız' kod ismi ile görev yaptım." der. KTMA, A. g. a. Dosya No. 1188/37 ve 298/007.

¹² Eski bir gerilla subayı olan ve bu konuda eğitilen Grivas da EOKA içinde aynı sistemi kullanmıştır. Grivas'ın adaya gelişiyle pek çok ajana sahip olduğu ileri sürülen EOKA teşkilatında ne casuslar ve ne de silahlı adamlar Grivas'a ismiyle hitap ederler. Grivas'ın kesin talimatına göre ayrıca hiç kimse EOKA mensubu başka birisiyle ilgili tartışmalara girmeyecek, diğerlerinin kimliklerini ortaya çıkartacak teşebbüslerden kaçınacaktır. Grivas'ın özel adamları ve jurnalcileri de adanın dört bir yanında faaliyette olduklarından ağır cezalara çarptırılacaklarından korkan Rumlar arasında artık hiç kimse yanındakine güvenmez olur. (Jones, 1959: 72).

neredeysse herkesin birbirini tanıdığı da göz önüne alınacak olursa özel bir sistem kullanmanın kaçınılmazlığı da ortaya çıkacaktır. TMT öncesinde farklı dönemlerde kurulan ve Kıbrıs Türk toplumunun haklarını korumaya yönelik olarak pek çok faydalı çalışmalarda bulunan ancak daha basit ve sınırlı imkânlarla ve mahalli olarak görev yapan köy teşkilatları, Karaçete, 9 Eylül, Volkan gibi teşkilatların yerine tek bir teşkilatın kurulması, bütün ada sathında faaliyette bulunması ve Türkiye'yle ilişkiler göz önüne alınınca da TMT'nin ve özel şifreli yazı sisteminin önemi ve gerekliliği belli olur (Tamçelik, 1997: 127).

88

IJSI 8/2
Aralık/
December
2015

Telli haberleşmeyi sağlayan telefon irtibatının bile neredeyse yok denecek kadar sınırlı olduğu bir dönemde ve özellikle de 1958-1963 döneminde TMT'nin elinde son derece kısıtlı bir telsiz haberleşme ağı mevcuttur. Teşkilatta belirli bir noktada buluşmak elzemdir. O dönemde Hazım Remzi'nin kitapevi kuryenin "Lider" ile buluşma noktası olmuştur. (Akkurt, 1999: 272). TMT tarafından kitapevleri farklı ihtiyaçların karşılandığı ve gelen gidenin çok olduğu yerler olduğundan özellikle haberleşme açısından uygun yerler olarak değerlendirilir (Aybars, 2017). TMT Bayraktarı A. Rıza Vuruşkan başkanlığında sistematik bir teşkilat haline getirildiğinde Hazım Remzi'nin Atatürk Meydanı'ndaki dükkânı, kuryelerin Bayraktar ile buluşma merkezi haline gelmiştir (Denktaş, 1997: 101);

"Hazım Remzi'nin kitapevi bizi bütün Kıbrıs'a bağlayan irtibat merkezi haline gelmişti...Örfi idare günlerinde Hazım Remzi'nin kitapevinde toplanır, bütün kaza merkezleri ile temas temin ederdik. Sabahın saat beşinden, altısından ertesi gün saat dörde beşe kadar Hazım Remzi ile eşi Emine Hanım ve Osman Örek, Ümit Süleyman, Salim Aziz bu kitapevinin müdavimleri haline gelmişti..."

Cansız postada ise teşkilat üyesi bir kişinin yazılı olan mesajı önceden belirlenmiş yere götürüp bıraktığı ve mesajı alacak kişinin daha sonra gelip oradan mesajı aldığı usuldür. Örneğin yazılı olan bir mesaj önceden belirlenmiş posta kutusu, mezar, ağaç kovuğu gibi bir yere bırakılır (Bora, 2016), daha sonra da mesajı alacak kişi o yere gidip mesajı alır. Bu yöntemde canlı postada yapılan güvenlik açısından tehlike yaratmaz çünkü mesaj veren ve alanlar birbirlerini görmez (Bora, 2016);

"Bu ortamlarda tabii ki bizim iletişimimiz çok önemliydi. TMT'nin kurulumuna bağlı olarak oğullar peteke bağlıydı. Petek kovana, kovan

da sancağa bağlıydı. Oğul ile petek canlı postayla haberleşirdi. Mesela bir kırtasiye dükkâmanı vardı Uysal diye Kemal Uysal'ın oraya bildirilirdi ve oğul beyleri gidip oradan yazılı emirlerini alırdı. Ne zaman, nerede, ne yapacaklarının bilgilerini oradan alacaklar. Belli bir gruptaki oğul beyi giderdi ve bunu alırdı. O gruptan başka kimse oğul beyinin nereye ve ne yapmaya gittiğini bilmezdi. Zaten diğer oğullar da başka yerlerden emirler alırdı. Ben göreve başladığım zamanlar ilk emri Uysal Kitapevi'nden aldım. Ben oraya gittiğimde rahmetlik Aziz vardı ve o da TMT'deydi. Ama mesajın içeriğini kimse bilmezdi. Aziz da sadece bana verirdi mesajı. Mesajı alırsınız içeriğiyle ilgili o size soru sormaz siz de bir şey söylemezsiniz. Zaten gör-duy-konuşma bütün sırrı burada bırak. TMT mensupları buna bağlı kaldı. Bir de canlı kuryeler ile haberleşirdik. Daha önceden tespit edilen bir şahısa bu görev verilirdi. Bu şahıs gider Petek beyinin emrini götürür, ya da petek beyinden aldığı emri kırtasiyeye götürür veya oğullar arası haber götürürdü. Bizim üstümüzde kovanla haberleşmemiz de canlı postalarla olurdu. Orada ocakta çay kahve yapan şahsın aracılığıyla haberleşme olurdu. O getirirdi mesajları. Mesajların çoğu şifrelenmiş değildi, şifre ancak tanınma durumlarında konurdu. Canlı mesajlar genellikle kapalı zarfta gönderilirdi. Kapalı zarf içerisindeydi mesajlar. Hiçbir kurye mesajları açmaz hepsi görevlerinin sadece o mesajları teslim etmek olduğunu bilirdi. Şifrelenmiş mesajlar tanınma durumlarında konurdu. Mesela Türkiye'ye eğitime gittiğimizde bize bir oyun kâğıdı verdiler. Diyelim ki kız, onun yarısını siz tutarsınız gidersiniz. Derler ki 'Size falan yerde bir sinema girişinde afişleri seyrederken yanınıza gelen adama cebinizden çıkarıp kartın yarısını göstereceksiniz.' O da diğer yarısını gösterir ve tamamlarsa orda irtibat sağlanır. Bu kuryeler özel olarak seçilirdi.

Güvenilir ve ağzının sıkı olması en önemli özellikti. Bu kişilerin tek gayesi hangi şart altında olursa olsun o mesajı iletmektir. Yolda giderken bir polis durdurursa o mesajı hemen yok ederdi. Farklı bir iletişim yöntemi de mesela mezarlık, eski çeşmeler, tarihi ağaçlar yani herkesin kolaylıkla bulabileceği yerler kullanılırdı referans noktaları olarak. Buradaki yöntem şöyleydi; denirdi ki saray önüne kuzeye baktığımızda bir türbe göreceksiniz, o türbenin baş kısmının altını kazdığımızda takdirde mesajı bulacaksınız. Yani öyle bir yere konurdu ki mesaj, başkasının bulması imkânsızdı. Tabii ki bunların eğitimi verilirdi. Ankara Zir kampında bunların eğitimini gördük. Bu haberleşme gizli harekât tekniği olarak verildi. Başka şansınız da yoktur zaten. TMT'nin başarısının en önemli noktası bu gizli haberleşmede başarılı olmasıdır... Mesela otobüsle gelen mesajlarda otobüs şoförünün haberi yoktur. Mesajı yerleştirecek olanlar gider ve arabanın bir yerine koyarlar mesajı ve bize haber verirlerdi. Özellikle de araçların çoğu köylerden Cuma günleri gelirdi. Mesajlaşma Cuma ve Pazartesi günleri daha fazla olurdu. Bir de zaman zaman arabalı kuryeler çıkar köyleri dolaşır ve köyleri dolaşırken buralarda ne gibi

birimler var yani kovan mı, petek mi bunları araştırıyor. Bir de araçların çeşitleri yerlerine mesajlar yerleştirip, mesela Akıncılar köyüne giden araç park ettikten sonra oradaki görevli gidip mesajı yerleştirilen yerden alır. Daha sonra başka köye gidilir benzin kapağının, lastiğin egzozun içine sıkıştırılmış mesajlar dağıtırdı. Yapılan haberleşme de bazı tehlikeli süreçler yaşandı ama hiç paniğe kapılmadığı için yakalanma olayı da olmadı.”

TMT'nin haberleşme ve iletişim konusunda başarı olması gizlilik, verilen eğitim ve millî duygulara dayanmaktadır. TMT eğitimi hem Türkiye'de hem de Kıbrıs'ta verilmiştir. Türkiye'ye gruplar halinde giden mukavemetçiler eğitim bittikten sonra aldıkları eğitime göre ada genelinde görev alırlar. Kıbrıs'ta eğitim Yağmuralan'da yapılmaktadır fakat burada sadece teorik eğitimler verilmiştir (Ulçay, 2016). TMT'nin istihbarat faaliyetlerinde simitçilerden, çöpçülerden, boyacı ve sıvacılara kadar herkesten faydalanılmıştır. Gerçek bilgi sokaktadır ve çöp bidonlarında yırtılıp imha edilmiş evraklar ve sokaktaki tüm bilgiler teşkilat için önemli istihbarat içermektedir (Tilki, 2000);

“Çöp bidonlarını karıştırmak suretiyle daha önce yırtılıp parçalanmış ve imha edilen evraklardan bilgi topladığımız hizmetçi, temizlikçi, boyacı ve badanacıların çalıştıkları yerlerden önemli bilgiler edindiğimiz olmuştur. Hatta bir defasında havaalanındaki taşıma bandı aracılığıyla bavul içinde uçağa gönderdiğimiz bir hamal kendine verilen talimatla uçağın ambarında başka bir bavuldan istenilen bilgiyi temin etmiş ve aynı yolla geri dönmüştür.”

TMT istihbarat birimlerinde de görev yapan Yılmaz Başkaya istihbarat konusunda yürütülen bazı faaliyetleri şöyle sıralamaktadır (Başkaya, 2016: 128-139);

“1- 1964 Erenköy savaşlarına katılan 12. Taktik Grup Komutanlığının RMMO komutanlığına verdiği raporun bir kopyası Erenköy'deki TMT birliklerinin eline geçmişti. Önemli bir dokümandı. Rum-Yunan birliklerinin Türk Hava Kuvvetleri'nin müdahalesi sonunda %20'ye yakın personel, araç, gereç ve silah kaybına uğradığını, savaş kabiliyetlerinin yok olduğunu belirtiyordu.

2- Rumlar 1972 yılında Irak Silahlı Kuvvetleri'nce satışı çıkartılan 70 Mirage savaş uçağını 10 yıllık yedek parça ve mühimmatıyla birlikte TMT aracılığıyla Türkiye'ye satmak istediler. Arkadaşımız bu teklifi TMT'ye getiren kişiye Türkiye'nin gerektiğinde bunları Kıbrıs'ta

Türk Mukavemet Teşkilatı'nda Muhabere 1955-1974

kullanabileceğini söyledi. Bunun üzerine Rum 'Onu zamanı gelince düşünürüz.' cevabını vermekte bir sakınca görmedi.

3- 1973 yılında RMMO'ya dönemin son model telsizlerinden alınmıştı... Aynı telsizlerden iki adet de TMT almıştı. Rumların bundan haberi olmamış ve TMT Rumların bütün askeri konuşmalarını dinleme olanağına kavuşmuştu...

4- Bir Rum gazetesinin Makarios'un yakın çalışma arkadaşlarından biri olan yöneticisi makarios'un düşüncelerini öğrenebileceğimizi sayfalar dolusu bilgiyi lefkoşa Türk bölgesine gelip bize veriyordu.

5- İngiliz üslerinde kullanım dışı olan Land Rover askeri araçları açık artırma ile satılıyordu. Mücahit birliklerine araç almak için TMT adına açık artırmalara giren Türkler de vardı. Bu yolla alınan birkaç araçtan yalnızca biri Rum tarafındaki Araç kayıt Dairesi'ne kaydettirildi ve plaka alındı. Plakalı araç diğer plakasız araçlarla birlikte Türk bölgesine getirildi. Gerektiğinde bu aracın plakası sökülerek Rum kontrolünde bulunan bölgelerden geçip bir başka mücahit birliğine gidecek aynı marka, aynı model araca takılıyordu... Sonraları Rumlar durumu fark etti ve araçları almaya gidenlere bu araçları ne yapacaklarını sormaya başladılar... Kendilerine 'Bunları burada parçalara ayırın. Araç olarak Türk tarafına götüremezsiniz.' dendi. Çaresiz öyle yapıldı; ancak araçlar Türk tarafında yeniden kuruldu...

6- Türkiye 1963 yılından önce Kıbrıs Cumhuriyeti fuarlarına katılıyordu... Türkiye'nin fuara katılması ve TMT (silah) atölyeleri için gerekli modern torna, freze ve diğer teknik malzemeleri sergilemesi modern makine eksikliğini çözmenin yolu olarak düşünüldü ve gerçekleştirildi.

7- 20 Temmuz 1974 öncesi RMMO gizli yazışmalarını ve planlarını başkalarının eline geçmeyecek şekilde ortadan kaldırmıyordu... Rum basını RMMO'nun ve Rumlara ait bilgilerin Türklere CIA tarafından verildiğini yazıyordu... Oysa bölgedeki Türk köylülerinin neredeyse tümü gönüllü haber elemanı gibi çalışıyordu. RMMO'daki Yunan personel sayısı, ev adresleri, aile yapıları, her türlü gümrüksüz eşya istekleri, hareket ve tatbikat planları, askeri ders notları ve çıkarmaya uygun bölgelerin ateş planları düzenli olarak TMT karargahuna akıyordu...

8- Adadaki ulaşımın Rumların kontrolünde olması nedeniyle zaman zaman Türk otobüs sürücülerinin bazıları Rum polis merkezlerinde alıkonulup sorgulanıyordu. Bu olayları Rum İstihbarat Teşkilatı'nın

1974 sonrası ele geçen dokümanlarından öğrendik... Bunların çevirilerinden düşmana bilgi aktaran kişilerin kimlikleri belli oluyordu. Bu kişilerin neredeyse tümü artık hayatta değildir.

9- 1971 yılında Kıbrıs'taki TC Büyükelçiliği binasında büyükelçinin çalışma odasında duvara gömülü bir dinleme cihazı bulundu... TC Büyükelçiliği olarak kullanılan bina 1960 öncesinde İngiliz İdaresi zamanında subaylar kulübüydü. Cihaz ya subaylarını izlemek için İngilizler tarafından konulmuş ya da TC Büyükelçiliğinin izlenmesi için Rumlar veya İngilizler tarafından yerleştirilmişti.

10- 1972 yılında Limasol'da görev yapan Sancaktar Yugoslavya'dan limana gelen güdümlü tanksavar roketlerinin ambalajlarını görünce bunların Rus roketleri olduğunu anladı... Yaptığımız çalışmalarla Yunanistan'ın Türkiye'den aldığı NATO mühimmatını ve MKE damgalı mermileri RMMO'ya gönderdiğini saptadık. Yani Türk mermisiyle Kıbrıs'ta Türkleri vuruyorlardı...

11- Yine 1972 yılında RMMO için 5 adet zırhlı personel taşıyıcısı Mağusa limanına getirildi. Zırhlı araçların konteynerlerinde 'ağır zirai araç' yazılıydı. Mağusa limanında görev yapan TMT elemanı durumdan şüphelenerek durumu Mağusa Sancaktarlığına aktardı...

12- Filistinlilerin El-Fetih örgütü 1972'de İngiliz üslerine sabotaj için Bağa gizlice çıkarak Yeşilova yakınlığında bir mağaraya silah ve roketler sakladılar. TMT'nin bölgedeki güçleri tabancaları, patlayıcıları ve roketatarları aynı gün saklı oldukları yerden alıp Lefkoşa'daki TMT karargâhına gönderdiler..."

21 Aralık 1963 sonrasında da TMT'nin faaliyetleri özellikle istihbarat bağlamında devam eder (Aktaran: Mücahit Komutanları Derneği, 2001: 206);

"...Eşimin babası ticaret yapıyordu. Ben de onun yanında ticarete başladım. Tekstil üzerine çalışıyorduk. Mallarımızı satmak için bütün adayı dolaşıyordum. Daha çok Rum ve Ermeni tüccarlara mal satıyor, Rumcam çok iyi olduğu için onlardan aldığım bilgileri hemen Mağusa Sancağı'ndaki yetkililere aktarıyordum..."

Ayrıca Kızılhaç, Dikelya ve Agrotur İngiliz askeri üsleri ve diplomatik kuryeler de TMT'de posta haberleşmesi için istifade edilen yollar arasındadır (Ertuğ, 2001: 28). Bu dönemde TMT tarafından haberleşme amaçlı kullanılan bir diğer yol ise Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu adına çıkmış gibi görünen, ancak TMT'nin siyasi

kanadını oluşturan Nacak gazetesidir. Gazete yayın hayatına başladığı 29 Mayıs 1959 tarihinden itibaren 1963 yılına kadar geçen süreçte, Kıbrıs Türk toplumunu “Türk'ten Türk'e Kampanyası, Vatandaş Türkçe Konuş Kampanyası, Yerli Malı Kullan Kampanyası” gibi kampanyalarla bilinçlendirmeye çalışırken ayrıca tarımdan ziraata, sanayiden kültüre, tarihten ekonomiye kadar pek çok alanda da yetiştirmeye çalışır (Denktaş, 2003). Gazetenin asıl amacı ulusal bilinç etrafında Kıbrıslı Türklerin toplanmalarını sağlamak ve Enosis'e karşı çıkmaktır (Nacak, 1960). Gazetenin bir başka amacını ise Dr. Ali Atun “...Gazetede şifreli şeyler yazılır ve bölgelere mesaj gönderilirdi. Nacak bölgelere şifreli mesaj göndermek için de kullanılırdı...” (Aktaran: Havadis, 2012) sözleriyle ortaya koyar. Bu bağlamda gazete ilk sayısından son sayısına kadar TMT için bir haberleşme ve irtibat vasıtası olurken aynı zamanda Kıbrıs Rum basınıyla mücadele eder, EOKA'ya karşı Kıbrıslı Türkleri bilinçlendirir, sağlık, spor, kültür, coğrafya, tarih, ulusal bilinç, Türkiye ile ilişkiler, tarım, ziraat ve köylerle ilgili son derece faydalı çalışmalar yapar ve Türk toplumunu ayakta tutan dinamikler üzerinde yoğunlaşır.

2.4. TMT'de Kod İsimler ve İletişim

“Türk bölgelerindeki halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması, Türk toplumunun mukavemet azminin daima canlı tutulması ve bu konuda devamlı eğitilmesi, toplumun anavatan bağlılığının devamının ve güçlendirilmesinin sağlanması ve muhtemel bir harekâta adaya çıkacak Türk Silahlı Kuvvetleri'ne yardımcı olacak şekilde faaliyette bulunması görevleri ile kurulmuş olan” (Eğitim ve Doktrin Komutanlığı, 2000: 8) TMT başlangıçta Türk mitolojisine ve özelliklerine uygun olarak teşkilatlanır ve kullanılacak kod isimleri de buna uygun olarak seçer. Burada vurgulanması gereken en önemli husus ise TMT'nin tamamen STK bünyesinde emir-komuta zinciri içerisinde çalışan bir organizasyon olduğu ve hiçbir siyasi örgütlenme veya siyasi yapıyla ilgisinin bulunmadığıdır. Teşkilat daha sonra haberleşmede gizliliğin daha kolay tesis edilebilmesi gayesiyle değişikliklere de gider (Aktaran: Halkın Sesi, 1997);

“Kıbrıs'ta TMT'nin örgütlenmesi, eğitim ve harekât esaslarını tespit ettiğimiz sırada, gizli harekât tekniği açısından Amerikan modeli ile İkinci Dünya Savaşı sırasında Fransız direniş örgütünün yöntemlerini uygulamayı kararlaştırmıştık. Örgütlenme, eğitim ve harekât planımızı uygulamaya başlarken de, gizli harekât tekniği

konusunda uzmanlaşmış subaylarımızdan bir bölümünü Türkiye’de, diğer bir bölümünü de çeşitli maskeler altında Kıbrıs’ta görevlendirmiştik. Millî duyguları çok yüksek olan bu vatansever ve cesur subaylarımız, İngiliz hâkimiyetinde bulunan ve Türklerle Rumların iç içe yaşadıkları bir ülkede, büyük feragat ve fedakârlıkla çalışarak Kıbrıs millî davamızın nihai gayesi doğrultusunda görevlerini başarıyla yapmışlar ve Kıbrıslı mücahit Türk gençlerinden oluşan TMT’yi kurmuşlardır.”

Teşkilat kendi içinde iletişim için öncelikle güvenlik açısından kod isim uygular, teşkilatta çalışan herkesin kod ismi vardır. Böylelikle teşkilatta alt birimlerde çalışanların üst yöneticileri tanınmaları engellenmiş olur. Örneğin TMT’de Rauf Denктаş önce “Mülayim” ve daha sonra da “Toros”, Mustafa Kemal Tanrısevdi “Nazım”, Dr. Fazıl Küçük “Ağrı” ve Dr. Burhan Nalbantoğlu da “Raci” kod ismini alırlar. TMT’nin Türkiye’den silah naklini sağlayan Trabzonlu denizci Ahmet Oğuz Kotoğlu “Alev” ve Ordulu Reşat Yavuz Kaptan da “Duman” ismini almıştır. “Kartal, Doğan, Şahin” de sıkça kullanılan kod isimler arasındadır. TMT’nin ilk komutanı Alb. Ali Rıza Vuruşkan adaya Ali Conan ismiyle gelirken 1962-1967 döneminde görev yapan Alb. Kenan Çoygun da Kemal Coşkun ismiyle göreve başlamış, TMT Bayraktarı olarak ve “Bozkurt” kod ismiyle bilinmişlerdir. Kenan Çoygun ayrıca “Paşa” ve “İlgili” olarak da anılmaktadır. TMT içindeki diğer teşkilatçılar da aynı şekilde kod isimleri kullanılmaktadırlar. “B.K/Baş Kırbaç, Yıldız, Baştuğ, Tartan, Kartal, Cengiz Bey, Aykut Bey, Demir Adam, Bozdağ, Mert” bunlar arasındadır. Örneğin TMT Lefkoşa Sancaktarı Kemal Şemiler kendisini 1963 21 Aralık haftasında dönemin İngiliz komutanına “Çakal” olarak takdim eder (Aktaran: Havadis, 2013; Aktaran: Kıbrıs, 2013). 21 Aralık 1963 sonrası Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alay Komutanı Albay Süreyya Kıvılcım’ın karargâhı ise “Başkent” olarak anılmaktadır (Atun, 2016: 127). TMT’nin daha sonraki Bayraktar ve Sancaktarları da aynı şekilde kod isimleriyle görev yapmışlardır. TMT içerisinde görev yapan üst düzey görevlilerin kod isimleri bulunurken, peteklerde görev yapan bütün arıların ise birer numarası bulunmaktadır. Her türlü görüşme ve yazışmalarda isim belirtilmeden bu numaralar kullanılmakta ve gizliliğe azami dikkat gösterilmektedir. (KTMA, TMT Dosyaları. No. 1188/37 ve 298/007)

2.5. Telli/Telsiz Hatlar ve Muhabere

TMT'de teşkilat mensupları "bilinmesi gereken"¹³ prensibine göre çalışmıştır, herkes kendine verilen görevin dışında yer almaz. TMT'de personele uygulanan bu özen ve gizlilik muhaberede de sürdürülür. Muhabere sistemlerinde de farklı şifreleme ve kripto sistemi ile güvenlik ve gizlilik sağlamaya çalışılır. Bu sistem Kıbrıs gibi küçük, herkesin birbirini tanıdığı bir yerde başarıya ulaşmıştır. Haberleşmede ve iletişimde en önemli rol oynayan telli ve telsiz muhaberesidir. O dönemde bu irtibatların Rumlara yakalanmadan kurulması çok güç ve zordur. Buna rağmen sistemler kurulmuş ve işletilmiştir. O dönemde 10-12 telli teknisyenleri bütün güçlüklerle rağmen kısıtlı imkânlarla ilk telefon hattını 26 Aralık 1963'te Cumhurbaşkanlığı Muavini evi ile Türkiye Büyükelçiliği arasına çekmişlerdir. Kısıtlı imkânlarla sekiz gün içinde Sancaktarlık-Cumhurbaşkanlığı Muavinliği, Sancaktarlık Emniyet Müdürlüğü, taburlar ve bölükler arasında önemli noktalara telli hat çekilmiştir (Yaşın, 1994: 166).

TMT kendi içinde iletişim ve haberleşmede şifre anahtarlamayla kripto sistemi vasıtasıyla muhabere güvenliğini sağlamaya çalışmıştır. Gizliliğin sağlanmasının son derece güç olduğu Kıbrıs gibi küçük bir adada neredeyse herkesin birbirini tanıdığı da göz önüne alınacak olursa kripto sisteminin kullanılması kesinlikle bir zorunluluktur. Teşkilatın kurulmasından kısa bir süre sonra muhabere sistemleri kurulup işletilmeye başlanmıştır. Öyle ki telli hatlar çekilmiş, bölük seviyesine kadar telsizler dağıtılmış ve Bayraktarlık Türkiye ile irtibatını sağlamıştır. Bu kadar kısa sürede sağlanan muhabere irtibatlarının güvenli ve sağlıklı şekilde yapılabilmesi için de kripto sistemi kullanılmaya başlanmıştır (Tamçelik, 1997: 131).

TÜBİTAK kriptoloji için, haberleşen iki veya daha fazla tarafın bilgi alışverişini emniyetli olarak yapmasını sağlayan, temeli matematiksel zor problemlere dayanan tekniklerin ve uygulamaların bütünüdür." der (Karahana, t.y.:1). Güvenlik ise mesajın veya haberin yetkisiz kişilerin eline geçmemesi için alınacak emniyet tedbirleridir. Güvenli haberleşmede genel güvenlik konuları ve emniyet kavramları şunlardır; (Cömert, 2010: 1)

¹³ 'Ne kadar az şey bilersen o kadar güvenliktesin' düsturundan hareketle teşkilat mensupları görevlerini yaparlar.

“Gizlilik; Taşınan mesajın veya haberin içeriğine istenmeyen kişilerce erişilmemesi yani gizli kalmasıdır. Bütünlük; Taşınan mesajın veya haberin herhangi bir noktada müdahale edip değiştirilmesidir. Değiştirilen mesaj veya haber karşı tarafa istenilen şekle sokularak gönderilir. Buda haberleşme güvenliğini yok eder. Kimlik Doğrulama; Mesajı veya haberi gönderen kişinin kimliğinin doğruluğundan emin olmaktır. İnkâr Edememezlik; Mesajı veya haberi gönderen kişinin yaptığı işten inkâr edememesidir. Haberleşmenin Sürekliliği; mesaj veya haber trafiğinin kesintiye uğramadan sürekli devam etmesidir. Bilgi (Haber), Bilgiyi muhabereden başlayarak, ele geçirmenin bütün evrelerini kapsar.”

96

IJSI 8/2
Aralık/
December
2015

Telli haberleşmeyi sağlayan telefon irtibatının bile neredeyse yok denecek kadar sınırlı olduğu bir dönemde ve özellikle de 1958-1963 döneminde TMT'nin elinde son derece kısıtlı bir telsiz haberleşme ağı mevcuttur. 1963 sonrasında özellikle Limasol, Larnaka ve Baf gibi uzak noktalarla haberleşme konusunda ortaya çıkan sıkıntıların giderilmesi amacıyla yeni düzenlemelere geçilir ve bu yönde bir çalışma başlatılır (Aktaran: Mücahit Komutanları Derneği, 2001: 192);

“...1965 yılından sonra uygun yerleşim bölgelerine ‘Bimal’¹⁴ yapımı ve konuşmalı telsiz cihazları kurulmaya başlandı. Ben o zaman ihtiyaç hâsıl olduğu için özel telsiz kursuna tabi tutularak telsizci olarak yetiştirildim. Kurslarımız teknik, operatör, kriptoloji üzerine zaman zaman Bayraktarlık'ta, zaman zaman Mağusa Sancağı'nda çok gizli ve ciddi bir şekilde yapılmakta idi. Telsiz kurulacak köyden önce bir kişi seçilerek eğitim için Mağusa Sancağı'na çağrılır ve kendisine önce telsizcilik yapabileceği kurs verilir. Daha sonra kullanacağı cihazlar ve özellikleri öğretilir ve o bölgeye telsiz kurulmasına gidilir. Verilen bilgiler ışığında köy ile irtibat kurulmaya başlanırdı. Duruma göre iki saatte bir, saatte bir veya devamlı dinlemede kalmak üzere irtibatlarımız gerçekleşirdi. İlk zamanlar konuşmalı olan telsiz irtibatları daha sonraları 1967 yılında CW Mors olarak yapılmaya başlandı. Küçük birlikler büyük birliklerle, büyük birlikler de Mağusa Sancağı ile irtibat sağlardı. Telsizleri çalıştırmak için elektriği olmayan köylerde akü veya küçük jeneratör kullanılıyordu. O zamanlar özellikle Türk köylerinde elektrik pek yoktu. Bu bakımdan her köyün telsizini kurmak ve çalıştırmak çok ilkel şartlarda ve büyük sıkıntılar, yokluklar içinde yapılırdı. Tek bir şansımız vardı. O da bütün telsizci arkadaşların bu işi çok iyi öğrenmiş ve yetiştirilmiş

¹⁴ Bayraktarlıkta imal edilen telsiz cihazlarına ‘Bimal’ adı verilirken, Sancak karargâhları tarafından yapılan haberleşme araçlarına ise ‘Simal’ adı verilir (Sarı, 2017).

Türk Mukavemet Teşkilatı'nda Muhabere 1955-1974

olmaları idi. O zaman Sancak'a bağlı 13 istasyon vardı. Bunlar Serdarlı, Mallıdağ, Altınova, Balalan, Mehmetçik, Aotepe, Kaleburnu, İnönü, Çınarlı, Ergazi, Larnaka, Lefkoşa ve Ankara idi..."

TMT'de haberleşmede kullanılan muhabere sistemleri alfabetik ve şifreli sistemler olarak ikiye ayrılmaktadır. Orijinal, gizli olmayan veya açık olarak ifade edilen mesajların, şifreli bir hale dönüştürmek için bir işlemler dizisi (algoritma) ve bir anahtara ihtiyaç vardır. Kullanılan işlemler dizisi yani algoritma herkes tarafından biliniyor olsa bile anahtarın tümü ya da bir bölümü yalnızca şifreyi alan ve gösteren kişinin bildiği bir husustur (Tamçelik, 1997: 132). Eski TMT mensubu Mehmet Ersen şifreleme sistemini şöyle anlatıyor (Ersen, 2016);

"...Şifreleme sistemimiz de NATO da kullanılan bir şifreleme sistemiydi. Bazen biz kendimiz hazırlardık. Ama Lefkoşa'daki bizim aramızdaki şifre Lefkoşa'dan hazırlanıp kitap halinde bize gelirdi. Biz de o sistem üzerinden hazırlanıp kendi köylerimize şifreli kitaplarını yapardık. Teksir makinesinde nemli kâğıdın üzerine karışık harfler yazıp teksiri kitap haline getirirdik. O harflerin altına da artık mesaj neyse onu yazardık. K ve U ya da Z ve K başka bir harf olurdu. Bu şekilde mesajlar şifrelenir ve kodlanırdı. Yani o kitap olmadan kimse o şifreleri çözemezdi. Bu kitaplar da sancaktarın kasasında muhafaza edilirdi. Herhangi birinin ele geçmesi durumunda hepsi imha edilirdi. Talimat o şekilde idi. Mağusa'nın kitabı Bayraktarlıktan gelirdi. Diğerlerini biz hazırlar köylere kitap halinde özel kuryelerle dağıtırdık. 20 Temmuz 1974 de Larnaka sancağımız düştü. Ona bağlı olarak Beyarmudu da Larnaka'yla temas kurardı. Larnaka düşünce Beyarmudu bağlantısız kaldı. Haberleşme açısından hiçbir yerden bağlantısı yok. Bizimle bağlantı kurmaya çalıştılar. Oradaki barış gücünden bir binbaşı elinde bir şifreli kâğıtla geldi, bize durumu anlattı ve 'işte telsizcilerden yardım isterler' dedi. Bize özel bir şifre verdi aldık şifreyi, o şifre de 'Korkma sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak'tı. Biz de Beyarmudu'yla temas kurduk ama oyuna gelmemek ve emin olmak için, Beyarmudu soru sordu bize 'Türk gücünün kalesi kimdir?' Cevabı söyledik, biz de onlara sorduk, 'Beyarmudu'nun muhtarı kimdir?' Birkaç soru cevaptan sonra Türk olduklarını inandık. Çünkü bir Rum ile de temas kurabilirdin. Bir oyuna gelmemek için emin olduk."

Eski bir TMT mensubu Limasol Sancağı'nda sancaktar yardımcısı görevinde haberleşme ile ilgili anılarını şöyle anlatıyor (Naşit, 2015: 112-116);

“Bütün birliklerle kurye ve telsizle irtibat sağlanıyordu. Bölgemiz açık ve sancılı bir bölge olması nedeni ile tüm mevziler ile iletişim biraz zor oluyordu. O zaman elimizde değerli bir teknisyen arkadaş vardı. Aynı zamanda Dal-5 görevini yürütmekte idi. Bu şahıs Necdet Fenman’dı. Askeri üslerden temin edilen hurda telsiz alıcı ve vericileri toplayarak atölye de tamir edilirdi. Kısa zamanda adanın en iyi haberleşme sistemi kuruldu. Mors usulü ile direk Ankara, Bayraktarlık ve dış birliklerle bağlantı kuruldu. Gönderilen talimatlar ve şifreler doğrultusunda belirli saatler de devamlı irtibat sağlanırdı. Merkez de ve karargâhlarda santraller kuruldu. Tüm mevzilere telefon hattı döşendi ve telefonlar yerleştirildi. Mevzilerle bütün karargâhlardan direk temas sağlanabiliyordu. Bir telefonla tüm mevzilere aynı anda emir verilebiliyordu. Dal-5’e bağlı bir de dinleme servisi kuruldu. Bu serviste Rum ordusunun ve polisinin tüm konuşmaları dinlenip tercüme edilirdi. Bu servisin başında Oğuz Çavuş vardı. Bu muhabere ve dinleme servisimiz Limasol çarpışmalarında çok faydalı olmuştur. Bu muhabere dışında dıştan merkeze gelen kuryeler vardı. Bunların getirdiği bilgi ve evraklar H. Asova ve H. Rızki’nin dükkanında toplanır, Mohaç Tb. K.na, oradan da Sancaktar’a ulaştırılırdı. Gidecek emir ve evraklar da aynı kanaldan ulaşırdı.”

Günün şartlarına göre ihtiyaçlar arttığından 6 Ocak 1964 tarihinde ilk 50 abonelik telefon santrali kurulmuş ve önemli noktalara telli hat çekilmeye devam edilmiştir (Esin, 2013: 55). Telsiz irtibatlarının kurulması da telli irtibatları benzeri şekilde gelişim göstermiştir. Telsiz sistemleri bölük seviyesine kadar dağıtılmıştır. Sancaklara Bayraktarlıkla, Bayraktarlık baş telsiz ile Türkiye ile irtibat kurmuştur. Bu noktada belirtilmesi gereken en önemli hususlardan biri ise 25 Aralık 1963 tarihinden itibaren zor ve kısıtlı şartlar altında faaliyete başlayan Bayrak Radyosu’nun klasik haberleşme faaliyetleri dışında askeri hedefleri ve amaçlarının da olduğudur. Buna göre Bayrak Radyosu’nda görev yapan elektronik-elektrik eğitimi görmüş kişilerle teknisyenler TMT Bayraktarlığı ve adanın dört bir yanındaki 10 farklı sancağın telsiz ihtiyacını da tamamen kendi imkânlarıyla üretmeye çalışmaktadırlar (Şehitoğlu, 2017). Telsizlerin yapımında kullanılan teknik malzeme ise genellikle Lefkoşa’nın Rum tarafında kalan bazı Ermeni ve Rum radyo/televizyon atölyelerinden bazen rüşvetle, bazen karaborsa, bazen tatlı dil ve farklı yollarla alınmakta ve bin bir güçlülükle Türk tarafına getirilmektedir (Şehitoğlu, 2017). Telsiz operatörleri gerekli eğitimleri aldıktan sonra görev yerlerine dağıtılmıştır. Bütün köylere dahi telsiz verilerek irtibat sağlanmış kısa mesafede ki görüşmeleri el telsizleri üzerinden yapılmıştır (Ulçay,

2016). Eski TMT mensubu Mehmet Ersen Sancak merkezindeki muhabere sistemlerini şöyle anlatıyor (Ersen, 2016);

“...Biz Bayraktarlıkla Lefkoşa’yla ve bize bağlı birliklerle haberleşirdik. Bize bağlı birlikler köyler, Kaleburnu, Karpaz, Atepe, Kuruova, Mehmetçik, Ergazi, Kilitkaya, Yedikonuk, Büyükkonuk, Sinde, Vadili hatta Beyarmudu’na kadar uzanırdık. Bu köylerin da telsizleri vardı. Bu telsizler ilk merkezde kuruldu, sonra malzeme temin edildik sonra ve Bayrak Radyosu atölyesinde yerli malı olarak yapıldıktan sonra dağıtım yapıyordu. Yedek parçaları ve yapımı ise İngiliz üslerinde çalışan görevli halktan polisler vardı. İngilizlerin hurdaya çıkardığı malzemelerden çalışan ve işe yarayanları seçerdik. Bunlarla yapardık telsizleri ve yedek parçaları da bu şekilde bulurduk. Hatta bölgesel radyolar vardı. Bayrak, Doğanın Sesi, Bağın Sesi, Limasol Sancağı, bizim de Canbulat radyomuz vardı. Yani radyo istasyonu bile kurmuştuk. Yollar kapalı olduğu için gidiş-geliş yok, haberleşme yok, yollarda barikatlar herkes çıkıp gidemezdi. Biz telsiz eğitiminden sonra fonetik alfabeye¹⁵ ve mors sistemiyle¹⁶ temas kuruyorduk yakın köylerle. Bayraktarlık ile mors alfabesi ile konuşurduk.

Köylerle fonetik alfabe ile iletişim kurulurdu. Bu konuşmalar çok sağlıklı olmadığı ve çok uzak mesafelere gitmediği için zamanda bunlarda da mors alfabesine geçtik. Onlarla daha süratli ve daha emin

¹⁵ Fonetik Alfabe, seslerin kâğıt üzerinde gösterebilmesi için oluşturulmuş standart alfabedir. Tüm dillerdeki konuşma seslerini bir örnek biçimde oluşturulmuş işaretler ve simgelerdir. Dillerin doğru telaffuz edilmesini sağlamak ve tutarsız yazı çevrimini önlemek amacıyla kurulmuş alfabe sistemidir. Bu alfabe sisteminde Latin harfleri kullanılmış fakat dışarıdan da harf alınmıştır. Uluslararası büyük firmalar kendilerine firma adı seçerken Fonetik Alfabe’yi dikkate alırlar. Böylelikle Latin alfabe kullanan ülkelerde telaffuz sorunu yaşamazlar; A harfi uluslararası karşılığı Alpha, Türkçe karşılığı Ankara. B harfi Bravo ve Bursa gibi.

¹⁶ Mors Alfabeti, Harflerin ve rakamların yerine geçen nokta ile kısa çizgiden oluşan telgraf ile mesaj çekmeye yarayan haberleşme sistemidir. Bu çizgi ve noktaların yan yana dizilmesiyle istenilen mesaj yazıya dökülebilir. Örneğin (-) A, (----) 1 demektir. Her harfin ve rakamın karşılığı vardır. Manipule adı verilen bir anahtarla uzun veya kısa basarak karşı tarafa mesajı iletir. Uzun basıldığında çizgi kısa basıldığında nokta anlamına gelir. Alfabe 1840 yılında telgrafı icat eden Samuel F.B. Morse ile asistanı tarafından düzenlendi fakat kullanışsız ve zamanın gerekliliğinden değiştirildi ve sadeleştirildi. Günümüzde haberleşmede önemini yitirdi daha çok gemilerde kullanılmaktadır.

bir şekilde haberleşme oluyordu. Her telsiz merkezinin bir ismi vardı. 3 harften oluşan ZKL mesela benimdi. ZAB diğeri gibi. Bu isimler telsizlerin değil operatörlerin isimleriydi. Telsizlerin ayrı isimleri vardı. Rumlar telsiz konuşmalarını duymasınlar diye kendi isimlerimizi, değil operatör kodlarımızı kullanırdık. İki ayrı telsizimiz vardı biri köylerle irtibatı sağlamak için diğeri ise bayraktarlıkla temas kurardık. Seferi karargâhta hisarın içerisindeydik. Tabi 15 Temmuz darbesiyle sığınaklara girdik. Bütün arkadaşlarla yan yana Dal- 1, Dal- 2 çalışıyorduk. Mesaj geldi şifreli aldım ben çözdüm şifreyi 'saat 5'den itibaren çıkarma başlayacak.' Bu mesajı 19 Temmuz gecesi saat 12-1 gibiydi aldığımızda. Şimdi ben bu mesajı aldım, ilk ben okudum, ben öğrendim. Gayri ihtiyari yüzüm güler, arkadaşlar da sorar ne oldu diye ama bir şey mi var diye. Yok dedim bir şey yok, götürdüm mesajı komutana verdim. Komutan okuyunca sarıldı üstüme, ikimiz de çok duygulandık."

8 Ağustos 1964 tarihinde Yüzbaşı Cengiz Topel'in düşürülüşündeki telsiz konuşmalarını ve mesajlaşmaları eski TMT mensubu Özkan Kırtay şöyle anlatıyor (Kırtay, 2016);

"Rahmetlik Cengiz Topel, ilk mesaj alındığında iki kişi işte paraşütten indi dediler Lefke'den, daha sonra da Bayraktarlıktan mesaj gitti, 'İki kişi değil onlar.' dedi, 'Biri pilottur, diğeri de sandalyesidir.' dedi. Ama daha önce alınan mesajda Bayraktarlık kendilerine biz Lefke'ye mesaj çektik ne pahasına olursa olsun bu pilotu kurtarın diye. Onlar da mesajlarında ters yöne gitti diye, inmiş ve ters yöne gitmiş. Lefke ye doğru geleceğine Rumlara doğru gitti ve yakalandı."

Eski TMT mensubu ve Baf Serdar'ı Esat Fellahoğlu zor dönemde muhabere sistemlerinde telsiz arızalarıyla ilgili anılarını şöyle anlatıyor (Fellahoğlu, 1995: 102-103);

"Telsizlerimizle Ankara'ya ve Lefkoşa'ya mesaj üzerine mesaj gönderiyor, adanın batı bölgesine, bizim bölgemize herhangi bir çıkarma hususunda bilgi isteniyordu. Ama cevap yoktu. Durumumuzun gittikçe kötüye gittiğini biliyor bir uçakla olsun destek verilmesini istiyorduk. Uçağın şöyle bir semalarımızdan uçması bize moral verecek, Rumları korkutacak, belki de kaçıracaktı. Ama hiçbir haber yoktu. Öğle ye doğru karargâh binasındaki telsizin jeneratörüne havan topu isabet etti ve jeneratör devre dışı kaldı. Dışarı ile tüm irtibatımız kesilmişti. Gerçi başka bir yerde bir bahçe içinde, başka telsizlerimiz vardı ama yeteri kadar güçlü değillerdi. Her taraftan destek alan, takviye alan, sınırsız havan ve tüfek mermileri ile teçhiz edilmiş olan büyük bir düşman saldırısı karşısında yapayalnızdık. Hiçbir taraftan takviye gelmiyordu, destek gelmiyordu,

moral verecek bir mesaj gelmiyordu, fakat yılmıyorduk. Karargâhtaki güçlü telsizimizi devreye sokmak için başka bir jeneratör düşündük. Baf'ın güney tarafında, iskân bölgesi dışında lise binası inşaatımız başlamıştı.

Şantiyede bir jeneratör vardı. Bunu getirebilsek telsizimiz yeniden devreye girebilirdi. Ancak şantiye, Rum ateş hattı içinde idi. Açık arazide idi, yaklaşmak imkânsızdı. Mücahitlerimiz, telsizcilerimiz büyük bir cesaret ve kahramanlık örneği göstererek Rum'un ateşi altında oraya gittiler ve sağ salim dönerek jeneratörü devreye koydular. Bu jeneratör bir kamyonun üzerinde idi. Su ile soğutulması gerekiyordu. Bir varil su ile bu iş görülüyordu. Ancak kısa bir süre sonra varil isabet alarak birçok yerinden delindi ve su tutmaz oldu. Gene de varili değiştirerek devam edecektik ama bu defa antenlerimiz kopmuş biri ötekinin üzerine düşmüştü. Bu suretle telsiz yeniden çalışmaz oldu. Telsizcilerden biri telsiz direğine tırmanarak tamire teşebbüs etti; ancak yaylım ateşine tutuldu ve hemen kendini yere bırakarak kurtuldu. Mecburen bahçe içindeki küçük telsizlerimiz ile irtibat kurmaya çalışıyorduk... Birden birkaç Rum askeri bana yaklaşarak ve silahlarını bana çevirerek: 'Komutanımız seni istiyor' beni hemen oradan alıp Mehmet Cemal'in kahvehanesine götürdüler. Orada birkaç rütbeli Rum komutanı oturuyordu. Öfkeli bir tavırla 'Sen burayı idare ediyorsun. Telsizle Türk uçaklarını çağırдын ve gelip bölgemizi bombardıman etmiştir. Şimdi derhâl telsizinin nerde olduğunu söyle.' dedi. 'Böyle bir şey elimizde yoktur. Telsizle uçak aratmam da tamamıyla hayalinizin ürünüdür. Bu mümkün olmayan bir şey.' dedim..."

2.6. TMT Sancak Radyoları

TMT tarafından haberleşmede kullanılan bir başka kaynak ise Bayrak'la başlayan ve daha sonra adanın farklı yerlerinde ve Anamur'da açılan sancak radyoları olur. 24 Aralık 1963 tarihinde verilen "Kahraman Mücahitlerimizin sesini doğru olarak yansıtacak bir radyoya ihtiyaç vardır." direktifinin alınmasından hemen sonra çalışmalara başlanılır. O günlerde Kıbrıs Telekomünikasyon İdare Meclisi asbaşkanı konumunda olan Ali Gürsoy'un da büyük destek verdiği bu çalışma sonrasında Lefkoşa'da Şht. Salahi Şevket Sokağı'nda bulunan Orhan Şevket'in deposundaki hurda malzemelerden radyo istasyonu kurma projesi de buradaki "Fifteen on Line" (Sarı, 2017) denilen vericinin ve bazı teknik malzemenin alınması sonrasında böylece hayata geçirilir (Mengüç, 2013: 264-266). Bölgeden sorumlu Kara Petek Beyi Aziz Rüstem'in verdiği bilgiler doğrultusunda malzemeleri Rum tehdidi altındaki bölgeden almak

üzere Yıldırım Grup Komutanı Mehmetali Tremeşeli sorumluluğunda Alpay Mustafa, Mahmut Hüdaverdi, İbrahim Tremeşeli, Tacettin Atai, Fil Turgut (Mustafa), Esat Hüdaverdi, Hüseyin Pof, Özkan Atasoy, Mehmet Öksüzer, Mustafa Ormancı, Kemal Kalıçay, Mustafa Osman ve Ali Gürsoy'dan oluşan ekip bölgeye gider (Özkaloğlu, 2015). Pavlidis Garajı yakınlarında Rumlarla girilen çatışma sonrasında depoya girilir ve Ali Gürsoy'un gösterdiği malzemeler derhal alınarak kamyonete yüklenir. Emniyetli bölgeye geçirilen malzemeler Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Vekili Dr. Fazıl Küçük'ün bir zamanlar İngiliz sömürge yönetimi tarafından İngiliz Valisinin atları için ahır olarak da kullanılan garajında birkaç cesur ve iş bilir teknisyen vasıtasıyla ve derme çatma araçlarla gerçekleştirilir. Burada adı geçmesi gereken bir başka kişi de Arap asıllı Muhammed Enis'tir ve Kıbrıs'ta genellikle Abdullah olarak bilinmektedir. O da tıpkı Ergün Orhan Şevket gibi özellikle İngilizlerin adadaki üslerinden topladığı hurda malzemeleri satarak geçimini sağlayan kişilerden birisidir ve onun depoları da Bayrak Radyosu için önemli bir kaynak teşkil etmiştir.¹⁷ Dr. Fazıl Küçük'ün makamı ise geleceğinden kaygılı insanlarla dolup taşmaktadır ve bu durum da radyonun güvenliği bağlamında sıkıntı yaratmaktadır (Atamsoy, 2012). Bir yandan teknik imkânsızlıklarla uğraşılırken daha işin başında radyo konusunda Rumların istihbarat elde edebileceği endişesi de ayrı bir sorun yaratmaya başlar (Güvenir, 2016: 244).

Bu tehlikeli operasyonun bütün sorumluluğu ise TMT'de Yıldırım-1 (Y-1) özel birliği komutanı olan Mehmet Ali Tremeşeli'dedir (Mengüç, 2013: 264-266). İhtiyaç duyulan aküler ise Alpay Mustafa idaresindeki bir grup tarafından toplanılır ve getirilen 80 kadar araba aküsüyle istasyon hazır hale getirilir ve Lefkoşa ve çevresine seslenilir (Halkın Sesi, 1963). Burada hemen belirtilmelidir ki bu anonsu telefon ahizesi vasıtasıyla bütün dünyaya duyuran ilk ses Aysel Bağdadi veya bilinen ismiyle Küçük Aysel'e aittir. Radyonun yayına başlaması daha sonraki süreçte de Kıbrıs Türk toplumuna duyurulmaya çalışılır (Halkın Sesi, 1963). Öte yandan Bayrak Radyosu'nun bu ilk yayınında söz konusu "Bayrak, Bayrak, Bayrak" anonsunu Kemal Tunç ve Üner Ulutuğ'un yaptıkları konusunda da çelişkili bilgiler bulunmaktadır

¹⁷ "Arap Uşağı" ya da "Fesli Arap" olarak da bilinen ve Çağlayan bölgesinde açtığı Beyrut Sineması'yla tanınan Muhammed Enis de böylece Bayrak Radyosu'nun kuruluşunda önemli bir faktör olur. (Aktaran: Kıbrıs, 2016).

(Balıkçioğlu, 2013: 23). Bu konuda bir başka iddia da “...İlk ‘Bayrak Bayrak’ diyen adamın ismi Muharrem’di. Şimdi uzun zaman geçti, soy ismini hatırlamam...” (Aktaran: Barış, 2015) sözüyle Bayrak Radyosu’nu tam anlamıyla bir milat olarak gören, elinde hiçbir imkân olmamasına rağmen Bayrak Radyosu gibi bir teknik yapılanmayı ortaya çıkaran Kıbrıs Türkleriyle de her zaman gurur duyan Tuğrul Hilmi Berkay’dan gelecektir (Aktaran: Atun ve Fevzioglu, 2008: 76). 21 Aralık 1963 tarihinde başlayan Rum saldırılarının ardından artık CBC’de çalışan Kıbrıs Türkleri can güvenlikleri sağlanamayacağından buradaki işlerine gitmemeye başlarlar ve bunun ardından söz konusu radyo neredeyse tamamen Rumların eline geçer (Ertürk, 2015). Böylece CBC’de görev yapan toplam 17 Kıbrıslı Türk radyodaki çeşitli işlerinden vazgeçerek artık Atalasa’da bulunan radyo istasyonuna gitmezken Kıbrıs tarihinde yeni bir sayfanın açılmasına da öncülük ederler. 21 Aralık 1963 tarihinde radyo istasyonunda bulunanlardan birisi de Sevilay Direkoğlu’dur ve can korkusuyla ayrılmak zorunda kaldıkları radyoya bir daha dönmeleri mümkün olmayacaktır (Hoca, 2014: 53).

Bayrak Radyosu’nun ardından adada yeni radyo istasyonları açılması söz konusudur. Bunlardan birisi de Kıbrıs dışından yayın yapmak üzere planlanan ve 674 KHz frekansından 9 Eylül 1964 (<http://www.trt.net.tr/Kurumsal/KilometreTaslari.aspx?yil=1964>) tarihinde yayın hayatına başlayan ve Anamur’dan yayın yaptığı için Anamur Radyosu olarak bilinen Kıbrıs’ın Sesi Radyosu’dur (Aktaran: Halkın Sesi, 1964). Resmi adı Kısa Dalga A Radyosu olan radyo istasyonunun 1964-1974 döneminde faaliyetleri Genelkurmay Başkanlığı ile TRT ve PTT yetkililerinin yer aldığı Kıbrıs İşleri Planlama ve İcra Grubu (KİPİG) isimli bir kurul tarafından yönetilir (Olgun, 2001: 27). Anamur’daki nizamiyesinde “Askeri Meteoroloji İstasyonu” ifadesi bulunan ve Kıbrıs’la Türkiye arasında bir gönül köprüsü de oluşturan radyonun adadaki iletişim adresi ise “Posta Kutusu 584, Lefkoşa” şeklindedir (Veziroğlu, 2003) ve radyo 28 Haziran 1978 tarihine kadar yayın hayatına devam etmiştir.

Adada faaliyete geçen bir başka radyo istasyonu ise Lefke Sancak Radyosu’dur ve 7 Ocak 1964 tarihinden itibaren kısa dalga 41.82 metre üzerinden 1.750 kilowatt güçle yayın yapar. Bu radyonun teknik altyapısı ise Cengiz Topel Sanat Okulu’nda görev yapan Şakir Yücel ile Nazif isimli iki öğretmen tarafından hazırlanmıştır. Okulun odalarından birisi stüdyo olarak kullanırken hemen 100 metre

mesafedeki bir başka bina da bu iş için tahsis edilmiştir. Bölgede yaşayan Kıbrıslı Türklerin moralini yüksek tutmak amacıyla hazırlanan programlarda şiirler, marşlar yanında Türk Cemaat Meclisi ve TMT tarafından gönderilen ve yayımlanması istenen haberler, Kıbrıs sorunu konusunda yaşanan gelişmeler de ön plana çıkartılır. Bu radyoda özellikle 1963 şehitlerinin anısına piyanist ve müzik öğretmeni Arman Ratip'in annesi Jale Deniz de her şehit için birer ağıt okur (Halkın Sesi, 1964).

Kuruluş sürecinde Feriha Çürükoğlu'nun da destek verdiği, ayrıca yayınların sorumluluğunu da üstlendiği, 14 Ocak 1964 tarihinden itibaren hizmete giren ve Baf'ta yayın yapmakta olan Gazi Baf'ın Sesi Radyosu da (Çakmak, 2014: 19-22) yayınlarına 20 Temmuz 1974 tarihine kadar devam eder (Özad, 2002: 117). Bayrak Radyosu'nun Lefkoşa'da ilk deneme yayınına başlamasının ardından Gazi Baf Radyosu da devreye girer (Süleyman, 2016) ve Feriha Çürükoğlu hem kuruluş hem de yayın sürecinde Hüseyin İrkad'la birlikte radyoya büyük hizmetlerde bulunur (İrkad, YYY: 43-47). Gazi Baf Radyosu'nda görev yapanlar arasında Hülya Salih, Pervin Cemal, Nurten Ulubatlı, Seniha Arif, Gülay Çelik ve Şansel Faik de bulunmaktadır (Sayıl, 2000: 108).

Bayrak Radyosu sonrasında en uzun süreli yayın yapan radyo ise Mağusa'da 10 Şubat 1964 günü Canbulat Radyosu ismiyle yayına başlar (Yeni Volkan, 2010). 1964 Şubat ayından itibaren TMT Mağusa Sancağı'nın destek ve onayı sonrasında Kemal Pehlivan ile elektrik teknisyeni Halil Asilkan eski Türkgücü binasının avlusuna radyo vericisini kurarak yayına başlarlar (Aktaran: Mücahit Komutanları Derneği, 2001: 186). 12 ayrı radyo frekansını dinlemek üzere hazırlanan antenler bölgedeki bir caminin çatısına yerleştirilirken verici 6 ay gibi kısa bir sürede hem kısa hem de orta dalgadan yayın yapmaya başlar (Kotak, 2012: xviii). Radyo için gerekli malzemeler Mağusalı Türkler tarafından temin edilmeye çalışılırken bu konuda en büyük destek Mağusa limanını inşa etmekte olan Polonya şirketinden gelecektir.¹⁸ Radyonun etki alanı daha sonra 5 mile kadar çıkarken daha sonra ada dışına kadar genişleyecektir (Yeni Volkan, 2010). Burada 24 saat boyunca yabancı radyo kanallarının dinlenmesi sonrasında haber ve yorumlar banda alınmakta ve Selçuk Veli, Ünal

¹⁸ Tüge Pirgalı, a.g.e.: 44.

Sümer, Hüseyin Hes (Ertay, 2016) gibi yabancı dil bilen personel vasıtasıyla da hemen tercüme yapılmaktadır. Radyoda çalışan diğer personel arasında zaman içerisinde Yıldray Fenercioğlu, Hüseyin Akil, Hasan Tuncel, Türkan Aytaç, Nazım Turanlı, Hanife Sermet, Hanife Koruk, Feriha Arel, Mustafa Aytaç, Mehmet Kaymak, Mustafa Eroğlu, Elvan Mehmet de bulunur (Aktaran: Mücahit Komutanları Derneği, 2001: 189).

7 Mart 1964 günü açılan bir başka radyo istasyonu ise 20 Temmuz 1974 gününe kadar yayın yapan Larnaka Doğan'ın Sesi Radyosu'dur (Sarıkamış, 2017). Larnaka'da yayın hayatına başlayan bu radyonun yayınları 1967 öncesinde Bahire isimli bir Kıbrıslı kadının okuduğu haberlerle devam ederken 1967-1974 sürecindeki yayınları ise Ülkü Sarıkamış ve Süheyla Başaran tarafından yürütülmüştür (Başaran, 2017). Sadi Osman tarafından kurulan ve Sacit Nereli'nin ilk müdürlüğünü yaptığı bu radyo istasyonu için Larnaka'daki bir evin arkasında ahır olarak kullanılan bir yer tadil edilmiş, temizlenmiş ve burası 1974 yılına kadar radyo istasyonu olarak kullanılmıştır. Radyonun yönetim kurulu ise Mehmet Salih ve Süleyman Ahmet Camgöz'ün yanında Hasan O. Genç ve Sadi Osman'dan oluşmaktadır. Bu arada Hasan O. Genç ve Süleyman Ahmet Camgöz radyo yayını yaptıklarından kuşkulanan Rumlar tarafından önce kaçırılmışlar, ardından tutuklanmışlardır; ancak Rumlar bütün aramalarına rağmen yeterli delile ulaşamayınca her ikisini de serbest bırakmak zorunda kalmışlardır (Sarıkamış, 2017). Larnaka ve civar köylerinde dinlenebilen bu radyonun yayınları da merkezi Bayrak Radyosu gibi Türkçe, İngilizce ve Rumca haberlerle desteklenmiştir (Sarıkamış, 2017).

Başta Bayrak Radyosu olmak üzere TMT'ye bağlı olarak yayın yapan bu radyo istasyonları esaret hayatı yaşayan Kıbrıs Türklerinin sağlık haberlerini ulaştırmada, esir, tutsak veya gözaltında tutulanlarla ilgili bilgi almak veya bilgi vermek, yola çıkacak olanlar için hangi yolların güvenli olduğu gibi haberler yanında TMT karargâhı tarafından yayımlanması ve halka duyurulması istenen haberleri aktarır. Radyonun ilk haber hazırlayıcısı, spikeri ve sunucusu ise Alper Faik Genç olacaktır. Larnaka Sancaktarlığı çerçevesinde DAL-5 sorumluluğunda ve Sancaktar Turgut Giray'ın emriyle görev yapan radyo bölge halkını bilinçlendirmek yanında çeşitli parola ve şifreler kullanmak suretiyle "bölge halkını yola çıktıklarında yol durumu, yolların açık olup olmadığı, baskın yapıp yapılmadığı veya nereye

baskın yapıldığı¹⁹ konusunda bilgilendirici yayın yapmaktadır. Radyoda zamanla Radyo Saati programında Halide Edip Adıvar gibi Türk edebiyatçılarının romanları yanında Şiir Saati ve İstek Saati gibi programlar yapılır ve bu programlarda kullanılmak üzere sinyal ve fon müzikleri de kullanılmaya başlanır. Özellikle İstek Saati programı hemen bütün radyo istasyonları tarafından yayımlanan bir program olur ve özellikle mücahitler, KTKA Komutanlığı'nda görev yapan askerler, askerlerin aileleri ve yakınları tarafından çeşitli şarkıların çalındığı bir program olur.

106

IJSI 8/2
Aralık/
December
2015

Bayrak Radyosu'nun hemen ardından açılan ikinci radyo istasyonu ise Sancaktar Eftal Akça ve Serdar Ziya Rızıkı'nın girişimleriyle 30 Aralık 1963 tarihinde hizmete giren Limasol Sancak Radyosu olur (Irkad, YYY: 43-47). Bu radyonun en büyük avantajı ise İngiliz askeri özerk üsler bölgesine yakın bir noktada bulunmasıdır. Bu sayede gerek üslerde görev yapan Türkler vasıtasıyla ve gerekse bu üslerde atıl vaziyette bulunan çeşitli hurda malzemelerin temin edilmesiyle ihtiyaçların bir kısmı karşılanmaya çalışılır. İngiliz üs yetkililerinin kullanılmaz hale gelmiş çeşitli elektronik takım yanında radyo malzemelerini de hurdaya ayırması radyo istasyonunun beslendiği ana kaynak durumundadır. Radyoda görev yapanların tamamı ise hemen bütün radyolarda olduğu üzere amatör gönüllülerden oluşmaktadır (Mehmet, 2017). Adanın farklı noktalarında ve Anamur'da yeni radyo istasyonlarının açılmasının ardından teknik imkânlar zorlanmak suretiyle ortak yayınlar yapılmasına da gayret edilir. Bu ortak yayınlar o kadar zor ve kısıtlı imkânlarla yapılmaktadır ki zaman zaman Bayrak Radyosu'nun yayını radyodan verilirken hemen önüne konulan bir alıcı veya mikrofon vasıtasıyla o diğer radyo yayınına aktarılmakta ve dinleyiciler bütün radyoların aynı yayını yaptığı düşüncesine kapılmaktadırlar (Naşit, 2005: 230-232).

SONUÇ

EOKA'nın 1 Nisan 1955'ten itibaren Kıbrıs adasını kaos, kargaşa ve kan gölüne çevirmesinin ardından tamamen savunma amaçlı olarak teşkil edilen TMT'nin en önemli özelliği mutlak gizlilik ve ketumiyet olur. Osmanlıda Teşkilat-ı Mahsusa ve İkinci Dünya Savaşı sürecinde

¹⁹ Ülkü Sarıkamış'tan aktaran Tüge Pirgali, a.g.e.: 38.

de Alman işgal güçlerine karşı mücadele eden Fransız Maqui yeraltı teşkilatının çalışma prensiplerine uygun hareket eden TMT istihbarat yanında istihbarata karşı koyma anlamında uyguladığı kompartmantasyon prensibiyle başarılı olur. Adanın her yanında ve sıradan insanların örgütlenmesiyle ortaya çıkan TMT'nin Türkiye'den gelen/giden askeri personelin yönetiminde bu kadar başarılı olabilmesi, profesyonel EOKA gücü karşısında direnebilmesi ve 20 Temmuz 1974'e kadar dayanabilmesinin temelinde de muhabere emniyeti, kodlama sistemleri, şifrelemeler ve o müthiş ketumiyet içinde görev alan herkesin "Görmedim, duymadım, bilmiyorum." yaklaşımıyla kendilerini deşifre etmemesi yatar. Kısıtlı imkanlar ve zor ambargolar altında başarılı olabilmek ise ancak muhaberenin sağlıklı yapılabilmesiyle gerçekleşecektir. Bu noktada insan aklının alabileceği her türlü malzmeden, araçtan ve şüphesiz insanlardan istifade eden ve bütün imkânları değerlendiren TMT 20 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'na gelindiğinde de kendi imkanlarıyla imal ettikleri telsiz sistemlerini kullanmak suretiyle hem ada içi muhaberatı ve hem de Türkiye ile haberleşmeyi kesintisiz devam ettirmişlerdir.

KAYNAKÇA

A. ARŞİV KAYNAKLARI

Government of Cyprus, Review of Events in Cyprus 1955–1957, 1958.

CIA Archive, Nationalist Violence on Cyprus File, Current Intelligence Weekly Review, Copy No.133, SC No. 02037/55, 14 Nisan 1955 tarihli rapor.

CIA Archive, Nationalist Violence on Cyprus File, Current Intelligence Weekly Review, Copy No.17, OCI No. 5253/57, 17 Ekim 1957 tarihli rapor.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 030.01.38.227.17.

Kıbrıs Türk Milli Arşivi (KTMA), TMT Arşivi. Dosya. No. 1188/37 ve 298/007.

B. BASILI KAYNAKLAR

Akkurt, Aydın (1999) *Türk Mukavemet Teşkilatı 1957-1958 Mücadelesi*. İstanbul: Bayrak Matbaacılık.

Alasya, Halil Fikret (1964). *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri*. Ankara.

Armaoğlu, Fahir (2005). *20 Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995*. İstanbul: Alkım Yayınevi.

Atun, Hakkı (2016). *Bir Öz Yaşam Öyküsü; Hakkı Atun'un Anıları*. Lefkoşa: Ateş Matbaacılık.

Balıkçoğlu, Osman (2013). *Özgür İkili; Alikko ile Caher'in Öyküsü*. Londra: Hey Print&Design.

Başkaya, Yılmaz (2013). *TMT ve Kıbrıs Türk'ü*. Lefkoşa: Galeri Kültür Yayıncılık.

Bilge, Suat (1961). *Le Conflit De Chypre Et Les Cypriotes Turcs*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Billuroğlu, Ahmet (2008). *Bellekten Süzülenler*. Lefkoşa: Türk Maarif Koleji Yayınları.

Cömert, Mehmet Can (2010). *Temel Şifreleme Yöntemleri*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.

Denktaş, Rauf Raif (1997). *Koloni İdaresinde Kıbrıs Türkleri*. İstanbul: Akdeniz Haber Ajansı Yayınları.

Dodd, Clement (2002). *Storm Clouds Over Cyprus*. Cambridgeshire: The Eothen Press Yayıncılık.

Türk Mukavemet Teşkilatı'nda Muhabere 1955-1974

- Egeli, Sabahattin (1988). *20 Temmuz Barış Harekâtı'nın Nedenleri Gelişimi Sonuçları*. İstanbul: Kastaş Yayıncılık.
- Eğitim ve Doktrin Komutanlığı (2000). *Geçmişten Geleceğe Kıbrıs, Askeri ve Siyasî Gelişmeler, Anılar ve Olaylar*. Ankara.
- Emilianydes, Achille (1963). *Histoire De Chypre*. Paris.
- Emircan, Mehmet S. (2000). *Kıbrıs Türk Toprağıdır*. Birinci Cilt, Ankara: Türkar Yayıncılık.
- Ertuğ, Mehmet (2001). *Birth of a State, Postal History of The Turkish Cypriot Posts*. Lefkoşa.
- Esin, Yusuf (2013). "Kıbrıs Türk'ünün Bağımsızlığını Kazanmasında Erenköy Direnişinin Önemi", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Fellahoğlu, Esat (1995). *Baf'ta Direniş*. Dilhan Ofset, Lefkoşa.
- French, David (2015). *Fighting EOKA; The British Counter-Insurgency Campaign on Cyprus 1954-59*. Oxford: Oxford University Press.
- Gazioğlu, Ahmet C. (1997). *Kıbrıs Tarihi İngiliz Dönemi (1878- 1960)*. Lefkoşa: Cyrep Yayıncılık.
- Güvenir, Osman (2016). *Dr. Fazıl Küçük'le Geçen Günlerim*. Lefkoşa: Selen Offset Ltd.
- Harp Akademileri Komutanlığı (1968). *Gayri Nizami Harp*. İstanbul: Harp Akademileri Basımevi.
- Harp Akademileri Komutanlığı (1994). *KKTC Cumhurbaşkanı Sayın Rauf Denktaş Tarafından Verilen Konferans; Kıbrıs Meselesinde Vizyon*. İstanbul.
- Karahan, Aslı. *Kripto Sistemlerinde Türk Alfabesi Kullanımı; Şifreleme ve Kriptoanaliz*. Ankara: Tübitak Yayınları.
- Keser, Ulvi (2007). *Kıbrıs'ta Yeraltı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilatı (1950-1963)*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Kotak, İsmet (2012). *Şu Bizim Kıbrıs-I Unutulan Tarihi Gerçekler*. Lefkoşa: Ajans Yayıncılık.
- Küçük, M. Fazıl (1956). *The Voice of Cyprus*. Lefkoşa.
- İsmail, Sabahattin (2000). *Kıbrıs Sorununun Kökleri*. Lefkoşa: Akdeniz Haber Ajansı Yayınları.
- İsmail, Sabahattin (1998). *150 Soruda Kıbrıs Sorunu*. İstanbul: Kaştas Yayınevi.
- Manizade, Derviş (1975). *Kıbrıs Dün Bugün Yarın*. İstanbul: KTKD İstanbul Şubesi Yayıncılık.

109

IJSI 8/2
Aralık/
December
2015

Mengüç, Arslan (2013). *Ben Tremeşeli Mehmet Ali*. Lefkoşa: (Yayınevi belli değildir).

Mücahit Komutanları Derneği (2001). *Sancaktan Gaziliğe Mağusa*. Gazi Mağusa: Mücahit Komutanları Derneği Yayınları.

Naşit, Engin (2015). *Nişan Yüzüğü Limasol Direnişi*. Lefkoşa: Okman Matbacılık.

Oberling, Pierre (1982). *The Road To Bellapais*. New York: Columbia University Yayıncılık.

Özad, Murad Hüsnü (2002). *Baf ve Mücadele Yıllarım*. İstanbul: Akdeniz Haber Ajansı Yayıncılık.

Jones, Byford (1959). *Grivas and The Story of EOKA*. Londra: Robert Hale Limited Yayıncılık.

Sayıl, Altay (2000). *Bayrak Bayrak Bayrak; Bayrak Radyosu'nun İlk Üç Ayında Yaptığı Tarihi Yorumlar*. Lefkoşa: Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği Yayıncılık.

Stavrinides, Zenon (1999). *The Cyprus Conflict*. Lefkoşa: Stavrinides Yayıncılık.

Tolgay, Ahmet (1996). *Şahinler Yılı*. Lefkoşa: KTMD Yayıncılık.

Varnavas, Andreas (2004). *A History of the Liberation Struggle of EOKA (1955-1959)*, Foundation of the EOKA Liberation Struggle 1955-1959. Lefkoşa: C. Epiphaniou Publications.

Yaşın, Özker (1994). *Kıbrıs'ta Vuruşanlar*. İstanbul: Varlık Yayınevi.

Yorgancıoğlu, M. Oğuz (2008). *Lefke Savunması ve Öğretmenler*. Gazi Mağusa.

C. MAKALELER

Atun, Suna; Fevzioğlu, Bülent (2008). "Kıbrıs Türk Milli Mücadele Tarihinde İki Moral Değer", Birinci Uluslararası Kıbrıs Sempozyumu, Cilt I, 70-76.

Çakmak, Hakan (2014). "Feriha Coşkun Çürükoğlu", *Passatempo*, 34, 19-22.

Hatzivassiliou, Evanthis (2009). "Cold War Pressures, Regional Strategies, and Relative Decline: British Military and Strategic Planning for Cyprus 1950-1960", *The Journal of Military History*, 4 (73), 11-48.

Hoca, Emine (2014). "Bir Dönem, Üç Kadın", *Medya, Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği*, 9, 50- 53.

Irkad, Ulus. "Müzik Öğretmenim Fikret Özgün", (Editör Prof. Dr. Naciye Doratlı), VII. İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler Sempozyumu, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Gazi Mağusa, KKTC, 43-47.

Johnson, Edward (2000). "Keeping Cyprus off the Agenda; British and American Relations at the United Nations 1954-58", *Diplomacy and Statecraft*, 11 (3), 244

Olgun, Aydın (2001). "Kıbrıs'ın Sesi Radyosu", *Güvenlik Kuvvetleri Dergisi*, 46, 25- 27.

Tamçelik, Soyalp (1997). "TMT'de Muhabere Sistemlerinin Özellikleri", *Journal for Cypriot Studies*, 3 (2), 125-136.

D. SÜRELİ YAYINLAR

The Journal of Military History

Passatempo

Ortam

Medya

Havadis

Nacak

Kıbrıs

Halkın Sesi

Haber Kıbrıs

Kıbrıs Postası

Yeni Volkan

The Journal of Military History

Journal for Cypriot Studies

Diplomacy and Statecraft

Dünya

E. SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI

TMT Limasol Sancağından merhum Mehmet Y. Manavoğlu ile 25 Ağustos 2004 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

KKTC'nin ilk Cumhurbaşkanı Rauf R. Denktaş ile 8 Temmuz 2003 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

Kıbrıs Türk Kültür Derneği İzmir Şubesi eski Başkanı merhum Mustafa Tunçalp ile 18 Ekim 2002 tarihinde yapılan görüşme

Eski TMT mensubu Güner Rıfki ile 8 Ocak 2015 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

TMT Mücahitler Derneği Başkanı Yılmaz Bora ile 13 Temmuz 2003 ve 18 Nisan 2016 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

Aydın Samioğlu ile 2 Aralık 2004 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

TMT Mağusa Sancağı mensubu Mert kod isimli Necmi Gençay ile 27 Temmuz 2005 tarihinde Gazi Mağusa'da yapılan görüşme.

TMT Lefkoşa Sancağı mensubu Erdoğan Tilki ile 15 Ağustos 2000 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme

TMT'nin Karadenizli bereketçilerinden merhum Ahmet Oğuz Kotoğlu ile 16 Mart 2006 tarihinde yapılan görüşme.

TMT Limasol kadrosundan merhum Macit Aydınova ile 13 Temmuz 2003 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

TMT Limasol Sancağı mensubu merhum Mehmet Y. Manavoğlu ile 25 Ağustos 2004 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

TMT lideri Alb. Rıza Vuruşkan'ın kızları Yasemin Vuruşkan Mesci ve Ferizet Vuruşkan ile 24 Kasım 2002 tarihinde yapılan görüşme

TMT bereketçilerinden merhum Kemal Abdullah (Sahilboylu) ile 27 Temmuz 2003 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

Eski TMT mensubu Aydın Samioğlu ile 2 Aralık 2004 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

TMT Lefkoşa Sancağı Kovanbeyi merhum Nevzat Uzunoğlu ile 13 Temmuz 2003 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

Naciye Vardar ile 15 Ocak 2003 tarihinde İzmir'de yapılan görüşme.

Eski TMT mensubu Mehmet Ersan ile 11 Nisan 2016 tarihinde yapılan görüşme.

Eski TMT mensubu Erdoğan Tilki ile 15 Ağustos 2000 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme

TMT Lefkoşa Sancağı mensubu Metin Aybars ile 12 Mart 2017 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

Eski TMT mensubu Ahmet Ulçay ile 16 Mayıs 2016 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

Eski TMT mensubu Mehmet Ersen ile 12 Nisan 2016 tarihinde Gazimağusa'da yapılan görüşme.

Eski TMT mensubu Özkan Kırtay ile 26 Mayıs 2016 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

Türk Mukavemet Teşkilatı'nda Muhabere 1955-1974

Eski TMT mensubu Kamil Özkaloğlu ile 12 Nisan 2015 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

Meral Ertürk ile 15 Temmuz 2015 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

Eski TMT mensubu Fuat Veziroğlu ile 16 Kasım 2003 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

Larnaka Doğan'ın Sesi Radyosu personeli Ülkü Sarıkamış ile 8 Mart 2017 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

Larnaka Doğan'ın Sesi Radyosu personeli Süheyla Başaran ile 15 Mart 2017 tarihinde Boğaz/Girne'de yapılan görüşme.

Limasol göçmeni Konce Mehmet ile 14 Şubat 2017 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

Bayrak radyosu spikerlerinden Aysel Süleyman ile 1 Mart 2016 tarihinde Melbourne/Avustralya'da yapılan görüşme

Hüseyin Hes'in oğlu Adnan Ertay'la 11 Ekim 2016 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

Bayrak Radyosu teknisyen/telsiz kadrosundan Ali Salih (Sarı) ile 30 Mart 2017 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

Eski TMT mensubu, istihbaratçı ve telsiz operatörü Sümer Şehitoğlu ile 30 Mart 2017 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

F. ELEKTRONİK KAYNAKLAR

<http://cryptome.org/2012/01/0060.pdf>. (Erişim Tarihi: 3 Nisan 2013).

G. DİĞER KAYNAKLAR

O dönemde Dr. Fazıl Küçük'le beraber çalışan Osman Güvenir'den alınan 20 Temmuz 2005 tarihli bilgi notu.

Kıbrıs'taki İngiliz idaresi tarafından basılan yıllık rapordan (Annual Report) istifade edilerek hazırlanmış 3 yıllık değerlendirme raporu. Government of Cyprus, Review of Events in Cyprus 1955-1957, Lefkoşa, 1958.

Ahmet Yusuf Atamsoy'dan alınan 15 Ocak 2012 tarihli bilgi notu

SUMMARY

EOKA terrorist organization, established in Athens in 1953, backed by Greek government, and commanded by ex-Greek officer Grivas, makes assaults against the British authority in Cyprus, then the Greek Cypriots who haven't helped the EOKA, and finally against the Turkish Cypriots so as to make the island Hellenize in the light of Enosis utopia making the life unbearable for the Turkish Cypriots especially after 1st April 1955, and despite the fact that the Republic of Cyprus was founded in 1960; the island never comes out of the chaotic atmosphere. Then the Turkish Cypriots start losing the security of the property, life, and the decency. Despite the fact that Turkish Cypriots have established some local and amateur organizations against the EOKA before November 15, 1957, the professional and effective on all the island to be, Turkish Resistance Organization (TMT) gets established, and backed by Turkey in the light of logistics, command staff, infrastructure, and military training so as to defend Turkish Cypriots' rights against the EOKA. As soon as the TMT gets established, the primary and the certain principle that all the TMT members regardless of their military position have to obey is the secrecy and hard intelligence and counter-intelligence rules. TMT start strictly using the code systems, alive and non-alive courier systems, wireless codes, a good many passwords, and no-suspicion network. Subsequent to the demolition of Republic of Cyprus founded on 16th August 1960 under the guarantee of Turkey, Greece and the United Kingdom due to the Greek Cypriot atrocities starting in 21st December 1961, the heavy pressure, isolations, restrictions and embargoes have appeared on Turkish Cypriot society and the communication as in all the fields of the social life. Turkish Cypriots trying to save their property, lives, and the decency security against the EOKA atrocities have established Turkish Resistance Organization (TMT) subsequent to a good many local ones. The organization whose primary characteristics is the certain secrecy do obey the rules thoroughly up to 29th July 1974, trying to collect intelligence and the communication within the intelligence and the counter-intelligence atmosphere, and not being vulnerable to the attacks on itself. This scientific study has focused on the military communication systems and the activities of the Turkish Cypriots starting from April 1955 up to 20th July 1974.